

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

САНХҮҮГИЙН НЭГТГЭСЭН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Сэлэнгэ аймгийн Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудитын тайлан

Аудитын код: СЭА-2023/01-НА-СТА-ТЕЗ

Цахим хуудас: www.selenge@audit.gov.mn	Дарга, тэргүүлэх аудитор: Ч.Энхтуяа Утас: 7036-3040 Цахим хаяг: enkhtuyach@audit.gov.mn
Сүхбаатар сум 2023 он	Аудитын менежер: Б.Батмөнх Утас: 7036-3036 Цахим хаяг: batmunkhb@audit.gov.mn
	Ахлах аудитор: Т.Болор Утас: 7036-2442 Цахим хаяг: bolort@audit.gov.mn

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг дээрх хаягаар авна уу.

Агуулга

1. Аудитын дүгнэлт	4-6
2. Аудит хийсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл	7-12
3. Санхүүгийн тайлангийн тодруулга	13-31
3.1 Байгууллага, түүний үйл ажиллагаа	13
3.2 Байгууллагын гадаад, дотоод орчин	13
3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал	14
3.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлого, толилуулгад гарсан өөрчлөлт	15
3.5 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв	28
4. Аудитын тайлан	32
4.1 Ерөнхий зүйл	32
4.2 Материаллаг байдал	32
4.3 Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт	33
4.4 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал	33
4.5 Завсрын аудитын үр дүн, өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт	35
4.6 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал	36
5. Аудитын илрүүлэлт	35-43
6. Аудитаар илэрсэн буруу илэрхийллийн нэгтгэл	44-46

Товчилсон үгийн жагсаалт

ААНОАТ	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар
ААТҮГ	Аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар
АДБОУС	Аудитын Дээд Байгууллагын Олон Улсын Стандарт
АХХ	Аймгийн хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилт
БТЕГ	Болдтөмөр Ерөө Гол
ГИХГ	Гадаадын иргэн, харьяатын газар
ЗГТС	Засгийн газрын тусгай сан
ЗДНХ	Засаг даргын нөөц хөрөнгө
ЗДТГ	Засаг даргын Тамгын газар
ЗДҮАХХ	Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх
ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
НДШ	Нийгмийн даатгалын шимтгэл
ОНЕО	Орон нутгийн ерөнхий орлого
ОНӨААТҮГ	Орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар
ОНХО	Орон нутгийн хөрөнгө оруулалт
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
СТСХ	Санхүү, төрийн сангийн хэлтэс
ТБОНӨХБАҮХАТ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай
ТӨБЗГ	Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар
УСНББОУС	Улсын Секторын Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандарт
ХХААХҮС	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд
ХХААХҮЯ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам
ХХОАТ	Хувь хүний орлогын албан татвар
ХХК	ХХК
ХХС	Хоршоог хөгжүүлэх сан
ЭМТ	Эрүүл мэндийн төв

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЗАСАГ
ДАРГА Н.ЛХАГВАДОРЖ ТАНАА

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

213200 Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум
Цагаан Эрэг II баг
Утас: 7036-3040, Факс: (976)-7036-3040
E-mail: Selenge@audit.gov.mn

2023.04.20 № **01/155 СЭА-2023/01-НА-СТА-ТЭЗ**

танай _____-ны № _____-т

Өөрчлөлтгүй дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.4-т заасны дагуу Сэлэнгэ аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн нэгтгэсэн байдал, санхүүгийн нэгтгэсэн үр дүн, нэгтгэсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлт, нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгууд болон төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийлээ.

Сэлэнгэ аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартад нийцүүлэн бүх материаллаг зүйлсийн хувьд үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага аудит хийхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт, түүнд нийцүүлэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан журам, зааврын дагуу гүйцэтгэж, аудит хийгдэх байгууллагаас хараат бус, аудиторын ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан. Бидний цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой аудитын нотолгоо нь дүгнэлт өгөх үндэслэл болно.

Асуудлыг онцолсон хэсэг

Сэлэнгэ аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь 2022 оны үйл ажиллагаанд зарцуулахаар 77,065.5 сая төгрөг төлөвлөж, гүйцэтгэлээр 68,000.1 сая төгрөгийг зарцуулан, төсвийн гүйцэтгэл 88.2 хувьтай тайлагнагдсан бөгөөд батлагдсан төсвийг 11.8 хувиар хэмнэсэн байна.

Аудитын гол асуудал

Аймгийн төсвийн орлогын төлөвлөгөө 7,122.1 сая төгрөгөөр тасарсан боловч сумдын төсвийн орлогын төлөвлөгөө 9,568.1 сая төгрөгөөр давж биелснээс шалтгаалан нийт төсвийн орлого 2,446.0 сая төгрөгөөр давж биелсэн байна.

Аймгийн төсөвт төвлөрөх ААНОАТ-ын орлого 13,017.4 сая төгрөгөөр тасарсан нь ашигт малтмалын нөөцийн үнэ ханшны хэлбэлзлээс шалтгаалан БТЕГ ХХК, Бороо гоулд ХХК-ийн тайлант оны борлуулалтын орлого буурснаас голлон шалтгаалсан байна.

Аймагт төвлөрөх ААНОАТ 13,017.4 сая төгрөгөөр тасарснаас шалтгаалан 2023 онд тооцогдох орлогоос 9,165.4 сая төгрөгийг аймгийн төсөвт урьдчилан төвлөрүүлсэн байна.

Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд *“Сэлэнгэ аймаг нь орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт 3,150.1 сая төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлнэ”* гэж заасны дагуу улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг бүрэн төвлөрүүлсэн байна.

Сэлэнгэ аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны нийт төсвийн зарцуулалт, ажил гүйлгээний 33.0 хувийг буюу 22,408.4 сая төгрөгийг хөрөнгийн зардалд, 19.6 хувийг буюу 13,309.7 сая төгрөгийг цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил, ажил олгогчоос төлөх НДШ-ийн зардалд, 19.3 хувийг буюу 13,087.6 сая төгрөгийг байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардалд, 10.2 хувийг буюу 6,905.0 сая төгрөгийг бараа үйлчилгээний бусад зардалд тус тус зарцуулсан байна.

Тайлант онд ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, ЭМТ, соёлын төв нь тус тусын яамдын төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн харьяанд шилжсэнээр аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хөрөнгө, бараа материалын үлдэгдэл буурсан байна.

Бусад асуудлын хэсэг

Аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн тайланд нэгтгэгдсэн орон нутгийн өмчит 25 аж ахуйн нэгжээс үйл ажиллагааны үр дүнгээр 15 ОНӨААТҮГ нь тус бүр 0.2-1,722.2 сая төгрөгийн алдагдал хүлээж, өөрийгөө санхүүжүүлж чадахгүй байгаа бөгөөд үйл ажиллагаа явуулах тусам авлага, өр төлбөр, алдагдлын хэмжээ нэмэгдэж, үйл ажиллагаа явуулахад хүндрэлтэй болох, санхүүгийн эх үүсвэр дутагдах эрсдэлтэй байна.

Сумдын дүнгээр Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээл тайлант оны эцэст 4,420.3 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй тайлагнагдаж, үүнээс 2,353.4 сая төгрөгийн зээлийн хугацаа хэтэрсэн байна.

Санхүүгийн тайланд төсвийн захирагчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

Төсвийн захирагч санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв бэлтгэж толилуулах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайланг залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай гэж үзсэн дотоод хяналтыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үүрэг хариуцлага хүлээнэ.

Төрийн аудитын байгууллагын үүрэг, хариуцлага

Төрийн аудитын байгууллага залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаажуулалт олж авах, дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргах зорилготой.

Үндэслэлтэй баталгаажуулалт нь дээд түвшнийх боловч үнэмлэхүй түвшний баталгаажуулалт биш бөгөөд АДБОУС-ын дагуу хийсэн аудитаар бүх материаллаг буруу илэрхийлэл бүрийг илрүүлнэ гэсэн баталгаа болохгүй юм.

Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсэж болох бөгөөд дангаараа эсвэл нийлээд уг санхүүгийн тайланд үндэслэн гарах хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх үндэслэлтэй байвал материаллаг гэж үздэг.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

2. АУДИТ ХИЙСЭН САНХҮҮГИЙН НЭГТГЭСЭН ТАЙЛАН, ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ

2.1 Аудит хийсэн санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2021 оны 12-р сарын 31	2022 оны 12-р сарын 31
1	ЭРГЭЛТИЙН ХӨРӨНГИЙН ДҮН	67,045,484.6	58,714,023.5
31	МӨНГӨН ХӨРӨНГӨ	28,524,394.7	31,315,692.6
33	АВЛАГА	18,177,893.5	15,806,140.6
34	УРЬДЧИЛГАА	7,247,726.9	3,162,026.5
35	БАРАА МАТЕРИАЛ	13,037,418.6	8,407,275.4
36	НӨӨЦИЙН БАРАА	58,050.9	22,888.4
2	ЭРГЭЛТИЙН БУС ХӨРӨНГИЙН ДҮН	297,603,517.7	157,554,594.9
39	ҮНДСЭН ХӨРӨНГӨ	297,603,517.7	157,554,594.9
39200	Биет хөрөнгө	279,068,969.1	145,184,999.8
39300	Биет бус хөрөнгө	18,534,548.6	12,369,595.1
3	НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН III=I+II	364,649,002.3	216,268,618.3
4	НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР	22,384,695.1	25,991,290.2
41	БОГИНО ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР	21,613,783.8	25,664,694.0
41200	Богино хугацаат зээлийн өглөг	373,180.9	373,180.9
41300	Өглөг	21,221,639.9	16,069,906.8
41400	Урьдчилж орсон орлого	18,963.1	9,221,606.3
42	УРТ ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР	770,911.3	326,596.2
42200	Урт хугацаат зээл	770,911.3	326,596.2
5	ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	342,264,307.2	190,277,328.2
51	Засгийн газрын хувь оролцоо	342,264,307.2	190,277,328.2
51100	Засгийн газрын оруулсан капитал	82,982,225.0	39,751,439.9
51101	Өмч /төрийн/ /ТӨҮГ/	6,938,311.2	5,080,488.6
51106	Эздийн өмчийн бусад хэсэг /ТӨҮГ/	10,414,444.2	17,292,426.8
51200	Хуримтлагдсан үр дүн	112,899,501.5	68,631,263.8
51300	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	129,029,825.5	59,521,709.1
6	ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН VI=IV+V	364,649,002.3	216,268,618.3

2.2 Аудит хийсэн санхүүгийн нэгтгэсэн үр дүнгийн тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2021 оны 12-р сарын 31	2022 оны 12-р сарын 31
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОРЛОГЫН ДҮН -I	184,302,792.1	89,601,963.2
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	34,223,901.1	47,681,029.4
110	Орлогын албан татвар	18,390,723.2	27,970,043.6
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	19,175,553.1	23,129,870.0
1101	Хувь хүний орлогын албан татварын буцаан олголт	-784,829.9	-1,402,447.0
1103	ААН-ын орлогын албан татвар	0.0	6,242,620.6
113	Хөрөнгийн албан татвар	3,412,869.8	5,610,827.9
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	12,420,308.0	14,100,157.8
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	127,591,916.5	29,486,289.6
120	Нийтлэг татварын бус орлого	57,208,979.4	17,244,991.8
121	Хөрөнгийн орлого	177,910.2	97,564.7
122	Тусламжийн орлого	10,000.0	24,200.0
123	Улсын төсөв орон нутгийн төсөв хоорондын шилжүүлэг	70,195,026.9	12,119,533.0
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	22,486,974.5	12,434,644.3
II	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДЛЫН ДҮН	114,788,536.3	62,053,983.9
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	114,788,536.3	59,794,838.3
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	110,124,013.6	54,864,650.5
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	54,160,101.5	11,881,652.8
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	7,050,135.0	1,450,625.3
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	9,606,878.0	12,946,807.1
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	2,875,855.6	1,363,713.6
2105	Нормативт зардал	4,823,794.6	89,399.1
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	1,322,916.2	1,587,907.0
2107	Томилолт, зочны зардал	188,550.4	244,455.5
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	10,637,213.1	7,306,289.2
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	19,458,569.1	17,993,800.9
212	ТАТААС	317,380.1	0.0
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	4,347,142.6	4,930,187.8
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	0.0	2,259,145.6
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН -III=-I--II	69,514,255.8	27,547,979.4
IV	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ОРЛОГЫН ДҮН	891.6	10,714.1
V	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ЗАРДЛЫН ДҮН	20,691,757.8	168,488,703.1
VI	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НИЙТ ҮР ДҮН -VI=-III+-IV--V	48,823,389.7	-140,930,009.7

2.3 Аудит хийсэн нэгтгэсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	Засгийн газрын хувь оролцооны нийт дүн	Цөөнхийн хувь оролцоо	Нийт цэвэр хөрөнгө/өмч
1	2020 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	281,816,744.0	0.0	281,816,744.0
2	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	2,843,421.8	0.0	2,843,421.8
3	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	284,660,165.9	0.0	284,660,165.9
4	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний өсөлт бууралт	386,638.2	0.0	386,638.2
5	Үндсэн хөрөнгийн өсөлт бууралт	97,833.0	0.0	97,833.0
7	Өмчид гарсан өөрчлөлт	8,296,280.5	0.0	8,296,280.5
9	Тайлант үеийн үр дүн	48,823,389.7	0.0	48,823,389.7
10	2021 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	342,264,307.2	0.0	342,264,307.2
11	2022 оны 1-р сарын 1-нээрх үлдэгдэл	342,264,307.2	0.0	342,264,307.2
12	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	-34,460,922.1	0.0	-14,867,871.5
13	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	307,803,385.1	0.0	327,396,435.7
15	Үндсэн хөрөнгийн өсөлт бууралт	45,672.0	0.0	45,672.0
17	Өмчид гарсан өөрчлөлт	4,976,107.2	0.0	4,976,107.2
18	Зарласан ногдол ашиг	-10,643.0	0.0	-10,643.0
19	Тайлант үеийн үр дүн	-140,930,009.7	0.0	-140,930,009.7
20	2022 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	190,277,328.2	0.0	190,277,328.2

2.4 Аудит хийсэн нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2021 оны 12-р сарын 31	2022 оны 12-р сарын 31
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН -I	153,875,835.2	102,589,152.5
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	34,223,901.1	56,846,430.4
110	Орлогын албан татвар	18,390,723.2	37,135,444.7
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	19,175,553.1	23,129,870.0
1101	Хувь хүний орлогын албан татварын буцаан олголт	-784,829.9	-1,402,447.0
1103	ААН-ын орлогын албан татвар	0.0	15,408,021.7
113	Хөрөнгийн албан татвар	3,412,869.8	5,610,827.9
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	12,420,308.0	14,100,157.8
1180	Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж	1,237,434.2	2,067,321.5
1181	Газрын төлбөр	1,979,162.8	2,473,886.2
1182	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	9,203,711.0	9,558,950.1
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	98,540,110.8	33,212,902.2
120	Нийтлэг татварын бус орлого	28,157,173.6	20,971,604.5
121	Хөрөнгийн орлого	177,910.2	97,564.7
122	Тусламжийн орлого	10,000.0	24,200.0
123	Улсын төсөв орон нутгийн төсөв хоорондын шилжүүлэг	70,195,026.9	12,119,533.0
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	21,111,823.3	12,529,819.8
II	НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	108,988,399.9	65,460,719.5
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	108,988,399.9	65,460,719.5
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	104,231,756.8	60,154,456.1
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	58,977,297.9	17,769,804.4
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	7,972,471.5	2,202,055.9
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	11,402,785.0	15,746,176.4
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	6,631,581.0	7,137,250.5
2105	Нормативт зардал	4,957,260.1	55,927.0
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	1,355,934.6	1,690,636.7
2107	Томиллолт, зочны зардал	184,735.4	255,186.5
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	4,615,256.8	3,490,061.3
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	8,134,434.4	11,807,357.4
212	ТАТААС	317,380.1	0.0
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	4,439,263.0	5,306,263.4
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ -III=-I--II	44,887,435.3	37,128,432.9
IV	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН -IV	246,770.0	171,936.1
V	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ЗАРДЛЫН ДҮН -V	26,951,730.7	33,293,642.5
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	26,951,730.7	33,293,642.5
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	26,951,730.7	33,293,642.5
VI	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ -VI=-IV--V	-26,704,960.7	-33,121,706.4
VII	САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ДҮН	-2,459,369.6	-1,215,428.6
14	Бусад эх үүсвэр	0.0	300,000.0
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	1,683,500.0	768,278.0
25	САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДАЛ	775,869.6	747,150.6
VIII	НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ -VIII=-III+-VI+-VII	15,723,104.9	2,791,297.9
101	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	12,801,289.8	28,524,394.7
20	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	28,524,394.7	31,315,692.6

2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	Төлөвлөгөө	Төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан	Хэтрэлт /хэмнэлт	Хувь
II	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	77,065,512.8	68,000,105.7	-9,065,407.1	88.2
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	47,253,267.7	44,823,481.0	-2,429,786.7	94.9
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	42,530,124.8	40,202,102.3	-2,328,022.5	94.5
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	12,422,340.5	11,847,864.6	-574,475.9	95.4
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	1,564,640.7	1,461,847.8	-102,792.9	93.4
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	13,722,668.9	13,087,586.0	-635,082.9	95.4
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	1,109,345.0	1,076,090.5	-33,254.5	97.0
2105	Нормативт зардал	42,604.1	40,892.7	-1,711.4	96.0
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	1,924,158.3	1,871,426.7	-52,731.6	97.3
2107	Томилолт, зочны зардал	245,007.2	230,075.1	-14,932.1	93.9
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	3,937,811.5	3,681,287.7	-256,523.8	93.5
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	7,561,548.6	6,905,031.2	-656,517.4	91.3
212	ТАТААС	286,628.6	286,628.6	0.0	100.0
2121	Төрийн өмчит байгууллагад олгох татаас	286,628.6	286,628.6	0.0	100.0
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	4,436,514.3	4,334,750.1	-101,764.2	97.7
2131	Засгийн газрын урсгал шилжүүлэг	3,335,097.2	3,335,097.2	0.0	100.0
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	1,101,417.1	999,652.9	-101,764.2	90.8
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	27,473,671.6	22,408,346.7	-5,065,324.9	81.6
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	2,338,573.5	768,278.0	-1,570,295.5	32.9
III	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	77,065,512.8	65,359,265.9	-11,706,246.9	84.8
31	УЛСЫН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	0.0	0.0	0.0	0.0
32	ОРОН НУТГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	70,650,766.5	63,208,841.0	-7,441,925.5	89.5
33	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	0.0	0.0	0.0	0.0
35	ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС	6,394,746.3	2,126,224.9	-4,268,521.4	33.2
36	ТУСЛАМЖИЙН ЭХ ҮҮСВЭРЭЭС САНХҮҮЖИХ	20,000.0	24,200.0	4,200.0	121.0
37	БУСАД ЭХ ҮҮСВЭР	0.0	0.0	0.0	0.0
4	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	0.0	5,701,679.9	5,701,679.9	
5	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	0.0	5,897,166.1	5,897,166.1	
6	ТӨСВИЙН БУСАД МЭДЭЭЛЛИЙН АНГИЛАЛ	3391	2602	-789	76.7
61	БАЙГУУЛЛАГЫН ТОО	68	68	0	100.0
62	АЖИЛЛАГСДЫН ТОО	1668	1267	-401	76.0

2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код	Үзүүлэлт	Тайлант оны гүйцэтгэл
II	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	9,465,419.1
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	4,685,902.8
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	3,120,188.1
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	56,294.9
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	1,256.3
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	9,569.2
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	82,493.9
2105	Нормативт зардал	15,034.3
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	154,750.4
2107	Томилолт, зочны зардал	25,111.4
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	154,757.7
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	2,620,920.0
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	1,565,714.7
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	470,559.9
2133	Олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	1,095,154.8
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	4,779,516.3
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	4,779,516.3
I	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	9,431,850.6
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	9,431,850.6
III	НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (III)=(II)-(I)	-33,568.5
9	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	33,568.5
10	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	0.0

3. САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА

3.1 Байгууллага, түүний үйл ажиллагаа

Сэлэнгэ аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагч /цаашид Аймгийн ТЕЗ гэх/ нь “Хүнээ дээдэлж, хамтдаа хөгжье” гэсэн эрхэм зорилгын хүрээнд 2022 оныг “Бүтээн байгуулалт-нийгмийн хөгжлийг дэмжих жил” болгон үйл ажиллагаа явуулсан бөгөөд үйл ажиллагааны чиглэлийг дараах байдлаар тодорхойлжээ. Үүнд:

- Хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтийг хангах ажлыг хариуцан зохион байгуулж, үр дүнг хариуцах;
- Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг хариуцан зохион байгуулж, үр дүнг хариуцах;
- Аймгийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн асуудлаар төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн төсөл боловсруулан аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд оруулж, гарсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх;
- Аймгийн төсвийн төсөл, түүний тодотголын төслийг боловсруулах, хэлэлцүүлэх, батлуулах, төсвийн гүйцэтгэлийг зохион байгуулж, аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд тайлагнах;
- Аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн чиг үүргийг хууль тогтоомжид заасны дагуу хэрэгжүүлэх;
- Аймгийн өмчийн эзэмшил, ашиглалтыг зохион байгуулж, аймгийн өмчийг бусдад эзэмшүүлэх, түрээслэх, худалдах, хувьчлах зэрэг асуудлаар захиран зарцуулах санал боловсруулж аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд оруулан шийдвэрлүүлэх;
- Монгол Улсын Ерөнхий сайдтай байгуулсан гэрээний дагуу төрийн зарим чиг үүргийг орон нутагт төлөөлөн хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг хариуцан зохион байгуулах гэх мэт.

3.2 Байгууллагын гадаад, дотоод орчин

Тайлант хугацаанд байгууллагын үйл ажиллагаа, санхүү, нягтлан бодох бүртгэлд мөрддөг хууль, тогтоомж, бодлого журамд дараах өөрчлөлт орсон байна. Үүнд:

- Монгол Улсын 2022 оны Төсвийн тухай хуулиар төсөв, санхүүжилттэй холбоотой,
- Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийг 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдсөн,
- Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсөн,
- Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдсөн,
- Төрийн албаны тухай хуульд 2022 оны 04 дүгээр сарын 22, 07 дугаар сарын 05, 11 дугаар сарын 11-нд нэмэлт өөрчлөлт орсон,

- Аймгийн ИТХ-ын 2021 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн “Сэлэнгэ аймгийн 2022 оны төсөв батлах тухай” 25 дугаар тогтоолоор аймгийн 2022 оны төсөв баталсан,
- Аймгийн ИТХ-ын 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн 55 дугаар “Сэлэнгэ аймгийн 2022 оны тодотгосон төсөв батлах тухай” тогтоолоор аймгийн 2022 оны төсөвт тодотгол хийсэн гэх мэт.

Байгууллагын удирдлагын хэрэгжүүлж буй дотоод хяналтаас төлөвлөлтийн үе шатанд аудитад хамааралтай хяналтыг авч үзэж, гүйцэтгэх үе шатанд хяналтын сорил гүйцэтгэсний үр дүнд дотоод хяналтын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, хэрэгжилтийн үр нөлөө сул гэж үзлээ.

Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1-д “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, төсвийн хөрөнгө, өр төлбөр, орлого, зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангахад чиглэгдсэн дотоод аудитын албыг байгуулж, дотоод аудитор ажиллуулна” гэж заасны дагуу аймгийн Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын алба нь тус чиг үүргийг хэрэгжүүлж байна.

Аймгийн Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албаны 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд 51 байгууллагад санхүүгийн хяналт шалгалт, 32 байгууллагад дотоод аудит хийж гүйцэтгэхээр төлөвлөснөөс 54 байгууллагад санхүүгийн хяналт шалгалт, 29 байгууллагад дотоод аудит хийж, нийт 1,466.9 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлснээс 9.9 сая төгрөгийн төлбөрийн акт, 1,222.7 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгуулах албан шаардлага, 234.3 сая төгрөгийн зөрчлийг давтан гаргахгүй байх зөвлөмж өгсөн гэж тайлагнасан байна.

Аудитаар холбогдох баримт, материалын хүрээнд тулган баталгаажуулахад тайлант онд аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн харьяа нийт 79 байгууллагад санхүүгийн хяналт шалгалт, дотоод аудит хийж гүйцэтгэснээс 6 байгууллагад 9.5 сая төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоож, 3 байгууллагад 1,222.7 сая төгрөгийн албан шаардлага, 56 байгууллагад 234.3 сая төгрөгийн 206 зөвлөмж өгсөн байна.

Тогтоосон актын 39.3 хувийг буюу 3.8 сая төгрөгийн төлбөрийн актыг барагдуулсан, албан шаардлагын хэрэгжилт 3.3 хувьтай, зөвлөмжийн биелэлт 12.1 хувьтай байгаагаас харахад хяналт шалгалтаар өгсөн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангуулах арга хэмжээ авдаггүй, биелэлтийг тооцож хэвшээгүй нь дотоод хяналт шалгалтын үр дүн, үр нөлөөг бууруулж байна.

Дотоод аудитын чиг үүрэг, түүний гүйцэтгэсэн ажлын найдвартай байдлын талаар ойлголт олж авснаар дотоод аудитын гүйцэтгэсэн ажлыг аудитад ашиглах, дотоод аудитораас шууд туслалцаа авах шаардлагагүй гэж үзлээ.

3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал

Санхүүгийн тайланг бүх материаллаг зүйлсийн хувьд холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн эсэх талаар аудитор дүгнэлтээ илэрхийлснээр санхүүгийн тайлангийн зорилтот хэрэглэгчдийн зүгээс үзүүлэх итгэл үнэмшлийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд санхүүгийн тайлангийн аудитын зорилго оршино.

Аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан дахь ажил гүйлгээг аккруэл сууриар хөтөлж, нийтлэг зорилготой, үнэн зөв толилуулгын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн байна.

Аймгийн Засаг даргын 2021 оны А/58 дугаар захирамжаар баталсан аймгийн ТЕЗ-ийн багцад хамаарах төсөвт байгууллагууд, сумдын төрийн сан, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын үйл ажиллагаанд мөрдөх нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичгийг санхүү, бүртгэлийн үйл ажиллагаандаа мөрдөн ажиллаж байна.

Дээрх нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг нь холбогдох хууль тогтоомж, нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцсэн тус байгууллагын үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон байна.

3.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлого, толилуулгад гарсан өөрчлөлтүүд

Аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн сайдын 2015 оны 341 дүгээр тушаалаар баталсан “Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн болон Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, тодруулга бэлтгэх журам”-ын дагуу бэлтгэсэн байна.

Тайлант хугацаанд нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод өөрчлөлт ороогүй байна.

Тайлант оны жилийн эцсийн санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлангаарх нийт хөрөнгийн дүн өмнөх оноос 148,380.4 сая төгрөгөөр буюу 40.6 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 1. Санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлангийн үзүүлэлт

/сая төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өөрчлөлт
Б	1	2	3=2-1
Мөнгөн хөрөнгө	28,524.4	31,315.7	2,791.3
Авлага	18,177.9	15,806.1	-2,371.8
Урьдчилгаа	7,247.7	3,162.0	-4,085.7
Бараа материал	13,037.4	8,407.3	-4,630.1
Нөөцийн бараа	58.1	22.9	-35.2
Үндсэн хөрөнгө	297,603.5	157,554.6	-140,048.9
Нийт хөрөнгө	364,649.0	216,268.6	-148,380.4
Өр төлбөр	22,384.7	25,991.3	3,606.6
Засгийн газрын хувь оролцоо /Эздийн өмч/	342,264.3	190,277.3	-151,987.0
Өр төлбөр ба цэвэр хөрөнгө/өмчийн дүн	364,649.0	216,268.6	-148,380.4

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Дээрх хүснэгтээс харахад авлага, урьдчилгаа, бараа материал, нөөцийн бараа, үндсэн хөрөнгө, засгийн газрын хувь оролцоо дансдад өмнөх оны үзүүлэлтээс нөлөө бүхий өөрчлөлт байна.

3.4.1 Мөнгөн хөрөнгө

Мөнгөн хөрөнгийн дансны эцсийн үлдэгдэл 31,315.7 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 2,791.3 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт 2. Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэл

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Кассад байгаа бэлэн мөнгө	5.4	7.8	2.4
Банканд байгаа бэлэн мөнгө	28,519.0	31,307.9	2,788.9
Төрийн сангийн харилцах	27,150.2	29,537.1	2,386.9
Арилжааны банк дахь харилцах	1,335.2	1,770.8	435.6
Нэмэлт санхүүжилтийн харилцах	32.5	0.0	-32.5
Нэмэлт санхүүжилтийн арилжааны банк	1.1	0.0	-1.1
Дүн	28,524.4	31,315.7	2,791.3

/сая төгрөгөөр/

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЭЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Мөнгөн хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэлд тайлагнагдсан 31,315.7 сая төгрөг нь дараах байдлаар байршиж байна. Үүнд:

- Орон нутгийн өмчит 9 үйлдвэрийн газрын кассат бэлнээр 7.8 сая төгрөг,
- Орон нутгийн ерөнхий орлогын дансанд 5,157.7 сая төгрөг, барьцаа хөрөнгийн дансанд 3,527.0 сая төгрөг, ОНХС-ийн дансанд 1,990.8 сая төгрөг, 17 сумын ТТЗ-ийн харьяа байгууллагуудын харилцах дансанд 18,861.6 сая төгрөг зэрэг нийт 29,537.1 сая төгрөг төрийн сангийн харилцах дансанд,
- Орон нутгийн өмчит 22 үйлдвэрийн газрын арилжааны банкин дахь харилцах дансанд 1,770.8 сая төгрөг гэх мэт.

Банканд байршиж буй 31,307.9 сая төгрөгийн үлдэгдлийн 18.3 хувийг төсөвт байгууллагын, 12.4 хувийг төсөл, сангийн, 63.6 хувийг төрийн сангийн, 5.7 хувийг орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжийн үлдэгдэл тус тус эзэлж байна.

Аудитын илрүүлэлт:

Дараах байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд нь бэлэн мөнгөний хөдлөл өөрчлөлтийн тайлан гаргаагүй, бэлэн мөнгийг нярвын хувийн харилцах дансанд төвлөрүүлж зарцуулсан байна. Үүнд:

- Шаамар сумын ЗДТГ нь 10.4 сая төгрөгийн, Хушаат сумын ЗДТГ нь 4.1 сая төгрөгийн бэлэн мөнгөний тайлан гаргаагүй,
- Цагаан эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ нь 16.5 сая төгрөгийн бэлэн мөнгөний гүйлгээг байгууллагын бус нярвын хувийн харилцах дансаар дамжуулж гүйцэтгэсэн.

3.4.2 Авлага

Авлага дансны эцсийн үлдэгдэл 15,806.1 сая төгрөг болж, өмнөх оноос

2,371.8 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт 3. Авлагын үлдэгдэл

Үзүүлэлт	<i>/сая төгрөгөөр/</i>		
	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Ажиллагчидтай холбогдсон авлага	57.1	46.7	-10.4
Төлбөртэй үйлчилгээний авлага	335.5	0.0	-335.5
Татаас, санхүүжилтийн авлага	944.6	0.0	-944.6
Зээлийн хүүгийн авлага	236.2	222.4	-13.8
Дансны авлага /ОНӨААТҮГ/	6,407.5	5,907.7	-499.8
Татвар, НДШ-ийн авлага /ОНӨААТҮГ/	46.7	7.4	-39.3
Бусад авлага	5,246.9	5,168.8	-78.1
Зээлийн авлага	4,903.4	4,453.1	-450.3
Дүн	18,177.9	15,806.1	-2,371.8
Үүнээс байгууллагын төрлөөр:			
Төсөвт байгууллага	6,483.1	4,723.5	-1,759.6
Төсөл/ сан	140.6	99.0	-41.6
Төрийн сан	315.8	318.8	3.0
ОНӨААТҮГ	11,238.4	10,664.8	-573.6
Дүн	18,177.9	15,806.1	-2,371.8

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Нийт авлагын 10,238.3 сая төгрөг буюу 64.8 хувийг дараах ОНӨААТҮГ-ын авлагууд эзэлж байна. Үүнд:

- “Сэлэнгэ орон сууц” ОНӨААТҮГ 5,613.8 сая төгрөг буюу 35.5 хувь, /хуваарийн дагуу төлөх орон сууцны төлбөр/
- “Сэлэнгэ цэнгээ ус” ОНӨААТҮГ 1,723.7 сая төгрөг буюу 10.9 хувь,
- “Сэлэнгэ-Энерго” ОНӨААТҮГ 1,440.8 сая төгрөг буюу 9.0 хувь,
- “Гавшгай ус” ОНӨААТҮГ 1,505.0 сая төгрөг буюу 9.4 хувийг гэх мэт.

Авлагын үлдэгдэлд олон жилийн насжилттай /3-аас дээш жилийн/ 8,680.6 сая төгрөгийн авлага байна. Үүнд:

- Төсөвт байгууллага болон ОНӨААТҮГ-ын байгууллагаас авах 3,602.5 сая төгрөг,
- ОНӨААТҮГ-ын дансны авлага 1,844.4 сая төгрөг,
- Хоршоо хөгжүүлэх сан /ХХС /-аас олгосон зээлийн 2,213.6 сая төгрөгийн, зээлийн хүүгийн 169.9 сая төгрөг,
- Төсөвт байгууллагын ажиллагчидтай холбоотой 22.4 сая төгрөг, татаас, санхүүжилтийн 19.5 сая төгрөгийн гэх мэт.

Дээрх олон жилийн насжилттай авлагуудын зарим эзэн холбогдогчид нь нас барсан, оршин суугаа хаяг тодорхой бус байдлаас болж шүүхэд хандах боломжгүй, зарим авлагын хөөн хэлэлцэх хугацаа дууссанаас шүүхээр шийдвэрлүүлэх боломжгүй болсон байна.

ХХС-ийн эргэн төлөгдөх хугацаа хэтэрсэн зээлийн мэдээллийг Монгол банкны мэдээллийн санд оруулснаар эргэн төлөлт харьцангуй нэмэгдэж байгаа ч хугацаа хэтэрсэн үлдэгдэл их байгаа нь сангийн эх үүсвэр бүрдэхгүй байх, эргэц удаашрах, төсвийн хөрөнгө үрэгдэх эрсдэл, үр дагаврыг бий болгож байна.

Аудитын илрүүлэлт:

- Төсвийг зохистой удирдаагүй, төлбөр тооцоог урьдчилан хянаагүйн улмаас 15 байгууллага 31.0 сая төгрөгийн авлага үүсгэсэн /Хавсралт №1-д дэлгэрэнгүй харуулав./,
- “Сэлэнгэ Цэнгэг Ус” ОНӨААТҮГ нь 26.6 сая төгрөгийн авлагын үлдэгдлийг тооцоо нийлж баталгаажуулаагүй, үүссэн авлагыг бүртгэл тайланд тусгаагүй байна.

3.4.3 Урьдчилгаа

Урьдчилгаа дансны эцсийн үлдэгдэл 3,162.0 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 4,085.7 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт 4. Урьдчилгаа дансны үлдэгдэл

/сая төгрөгөөр/			
Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Урьдчилж гарсан зардал	7,247.7	3,162.0	-4,085.7
Дүн	7,247.7	3,162.0	-4,085.7
Үүнээс байгууллагын төрлөөр			
Төсөвт байгууллага	7,234.0	3,135.9	-4,098.1
Төсөл/ сан			
Төрийн сан			
ОНӨААТҮГ	13.7	26.1	12.4
Дүн	7,247.7	3,162.0	-4,085.7

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Урьдчилгаа дансны үлдэгдэл 4,085.7 сая төгрөгөөр буурсан нь тайлант онд ОНХС-ийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх 25 төсөл, арга хэмжээний 885.2 сая төгрөг, УТХО-аар хэрэгжүүлэх 39 төсөл, арга хэмжээний 3,988.8 сая төгрөг, ОНХО-аар хэрэгжүүлэх 7 төсөл, арга хэмжээний 206.4 сая төгрөгийн барьцааг тус тус чөлөөлж барьцаа хөрөнгийн данснаас шилжүүлснээс голлон шалтгаалсан байна.

Урьдчилгаа дансны эцсийн үлдэгдэлд УТХО-ын 2,798.8 сая төгрөг, ОНХС-ийн 182.4 сая төгрөг, ОНХО-ын 134.8 сая төгрөг гэх мэт урьдчилж гарсан зардлууд тайлагнагдсан байна.

3.4.4 Бараа материал

Бараа материалын дансны эцсийн үлдэгдэл 8,407.3 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 4,630.1 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт 5. Бараа материалын үлдэгдэл

/сая төгрөгөөр/			
Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Тусгай зориулалтын материал	1,019.4	439.2	-580.2
Эм боох материал	521.5	2.9	-518.6
Дуусаагүй үйлдвэрлэл	18.0	0.0	-18.0
Бэлэн бүтээгдэхүүн	159.0	70.1	-88.9
Бичиг хэргийн материал	226.9	117.7	-109.2
Аж ахуйн материал	3,823.4	1270.7	-2552.7

Сэлбэг хэрэгсэл	988.2	879.0	-109.2
Түлш, шатах тослох материал	41.5	11.6	-29.9
Барилгын засварын материал	222.5	164.9	-57.6
Хүнсний материал	122.4	1.5	-120.9
Бусад хангамжийн материал	5,838.3	5,290.9	-547.4
Биологийн хөрөнгө	7.0	7.0	0.0
Мал амьтад	49.3	151.8	102.5
Дүн	13,037.4	8407.3	-4,630.1
Үүнээс байгууллагын төрлөөр:			
Төсөвт байгууллага	11,125.3	6483.0	-4,642.3
Төсөл/ сан			
Төрийн сан			
ОНӨААТҮГ	1,912.1	1924.3	12.7
Дүн	13,037.4	8,407.3	-4,630.1

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Бараа материалын дансны үлдэгдэл өмнөх оноос 4,630.1 сая төгрөгөөр буурахад дараах ажил гүйлгээнүүд голлон нөлөөлсөн байна. Үүнд:

- Төсвийн хөрөнгөөр 32,652.2 сая төгрөгийн бараа материал худалдан авсан,
- 613.4 сая төгрөгийн бараа материалыг шилжүүлэн авсан,
- 186.6 сая төгрөгийн бараа материалыг үнэ төлбөргүй хүлээн авсан,
- 26,318.8 сая төгрөгийн бараа материал зарцуулсан,
- 3,470.4 сая төгрөгийн бараа материал шилжүүлсэн,
- Бүтцийн өөрчлөлтөөр сургууль, цэцэрлэг, эрүүл мэнд, соёлын төв зэрэг байгууллагууд нь харьяалах яамдын төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн тайланд нэгтгэгдэж, тухайн байгууллагуудын 7,274.7 сая төгрөгийн бараа материалыг шилжүүлсэн,
- 1,018.4 сая төгрөгийн бараа материалыг акталсан гэх мэт.

Бусад хангамжийн материалын үлдэгдэлд улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр хэрэгжүүлсэн 1,427.6 сая төгрөгийн дуусаагүй төсөл, арга хэмжээнүүдийг хуримтлуулан бүртгэсэн байна. Үүнд:

- Баруунбүрэн сумын ЗДТГ-ын барилгын 300.0 сая төгрөг,
- Сүхбаатар сумын хүүхэд залуучуудын парк 227.6 сая төгрөг,
- Хүүхэд хөгжлийн төвийн барилгын 500.0 сая төгрөг
- Мандал сумын ахмадын төвийн барилгын 400.0 сая төгрөг.

3.4.5 Нөөцийн бараа

Нөөцийн бараа дансны эцсийн үлдэгдэл 22.9 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 35.2 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт 6. Үндсэн хөрөнгийн үлдэгдэл

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Тэжээлийн нөөц	-	19.1	19.1
Бусад нөөц	58.1	3.8	-54.3
Дүн	58.1	22.9	-35.2

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Нөөцийн бараа дансны үлдэгдэл өмнөх оноос 35.2 сая төгрөгөөр буурсан нь Сүхбаатар сумын халаалт, дулааны тогтвортой байдлыг хангах, гэнэтийн гамшгаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор “Сэлэнгэ-Энерго” ОНӨААТҮГ-ын нөөцөд байсан 54.3 сая төгрөгийн барилгын засварын материал, шатахууныг зарцуулсан, Жавхланта сумын ЗДНХ-өөс өвөлжилтийн бэлтгэл ажлын хүрээнд 19.1 сая төгрөгийн 3187 боодол өвс худалдан авч, нөөцийн бараа нэмэгдсэнээс шалтгаалсан байна.

3.4.6 Үндсэн хөрөнгө

Үндсэн хөрөнгийн дансны эцсийн үлдэгдэл 157,554.6 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 140,048.9 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт 7. Үндсэн хөрөнгийн үлдэгдэл

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Газар	0.0	532.6	532.6
Биет хөрөнгө	279,077.1	145,185.0	-133,892.1
Барилга, байгууламж, орон сууц	226,837.9	85,753.70	-141,084.2
Хуримтлагдсан элэгдэл	-23,536.3	-12,259.00	11,277.3
Авто тээврийн хэрэгсэл	9,283.7	7,847.60	-1,436.1
Хуримтлагдсан элэгдэл	-4,976.8	-4,082.20	894.6
Машин тоног төхөөрөмж	21,566.6	11,120.00	-10,446.6
Хуримтлагдсан элэгдэл	-10,447.1	-5,513.70	4,933.4
Тавилга, аж ахуйн эд хогшил	8,718.1	2,167.60	-6,550.5
Хуримтлагдсан элэгдэл	-4,129.7	-1,271.30	2,858.4
Зам, гүүрний байгууламж	32,706.6	40,258.10	7,551.5
Хуримтлагдсан элэгдэл	-4,055.2	-7,071.10	-3,015.9
Түүх соёл, музейн дурсгалт зүйлс	2,095.9	73.7	-2,022.2
Бусад үндсэн хөрөнгө	27,312.2	36,144.70	8,832.5
Хуримтлагдсан элэгдэл	-7,943.8	-11,209.90	-3,266.1
Дуусаагүй барилга, байгууламж	4,313.5	3,100.80	-1,212.7
Ном	1,331.4	126	-1,205.4
Биет бус хөрөнгө	18,534.5	11,837.0	-6,697.5
Программ хангамж	390.7	187.2	-203.5
Хуримтлагдсан элэгдэл	-147.3	-66.8	80.5
Бусад биет бус хөрөнгө	18,325.6	11,815.4	-6,510.2
Хуримтлагдсан элэгдэл	-34.4	-98.8	-64.4
Дүн	297,603.5	157,554.6	-140,048.9
Үүнээс байгууллагын төрлөөр:			
Төсөвт байгууллага	197,865.3	65,869.5	-131,995.8
Төсөл/ сан	2.3	2.6	0.3
Төрийн сан	0.0	0.0	0.0
ОНӨААТҮГ	99,735.9	91,682.5	-8,053.4
Дүн	297,603.5	157,554.6	-140,048.9

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Үндсэн хөрөнгийн дансны үлдэгдэл өмнөх оноос /анхны өртгөөр/ 153,754.8 сая төгрөгөөр буурсан нь дараах ажил, гүйлгээнээс голлон шалтгаалсан байна. Үүнд:

- Төсвийн хөрөнгөөр худалдан авсан 3,716.0 сая төгрөг,
- Балансаас баланст шилжүүлэн авсан 27,278.2 сая төгрөг,
- Хандиваар хүлээн авсан 1,366.3 сая төгрөг,
- УТХО, аймаг, сумын ОНХО, ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдсэн 10,123.1 сая төгрөгийн төсөл, арга хэмжээ,
- Дахин үнэлгээний нэмэгдэл 31.9 сая төгрөг зэрэг нийт 42,515.5 сая төгрөгөөр нэмэгдэж,
- Худалдан борлуулсан 468.3 сая төгрөг,
- Балансаас баланст шилжүүлсэн 8,330.5 сая төгрөг,
- Акталсан болон бусад 1,310.4 сая төгрөг,
- Бүтцийн өөрчлөлтөөр сургууль, цэцэрлэг, эрүүл мэнд, соёлын төв зэрэг байгууллагууд нь харьяалах яамдын төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн тайланд нэгтгэгдэж, тухайн байгууллагуудын 177,255.2 сая төгрөгийн үндсэн хөрөнгийг шилжүүлсэн,
- Дахин үнэлгээний хорогдол 9,404.4 сая төгрөг зэрэг нийт 196,768.8 сая төгрөгийн бууралт гэх мэт.

Аудитын илрүүлэлт:

- Шаамар сумын ЗДТГ, ИТХ, “Гавшгай ус” ААТҮГ нь жилийн эцсийн хөрөнгийн тооллого хийж, үр дүнг баталгаажуулаагүй,
- Сайхан сумын Хот тохижилтын газар нь байгууллагын нярав, нягтлан бодогч нар солигдох үед эд хөрөнгийн тооллого хийж, хөрөнгийн үлдэгдлийг баталгаажуулаагүй байна.

3.4.7 Өр төлбөр

Нийт өр төлбөр дансны эцсийн үлдэгдэл 25,991.3 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 3,606.6 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт 8. Нийт өр төлбөрийн үлдэгдэл

/сая төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Богино хугацаат өр төлбөр дүн	21,613.8	25,664.7	4,050.9
Богино хугацаат зээлийн өглөг	373.2	373.2	0.0
Арилжааны банк	373.2	373.2	0.0
Өглөг	8,664.0	3,834.5	-4,829.5
Ажилчидтай холбогдсон өглөг	260.6	134.9	-125.7
Бараа үйлчилгээний зардлын өглөг	303.2	78.7	-224.5
Хөрөнгө бэлтгэхтэй холбогдсон өглөг	8,063.0	3,563.9	-4,499.1
Зээлийн хүүгийн өглөг	37.2	57.0	19.8
Бусад өглөг	12,557.6	12,235.4	-322.2
Байгууллагад төлөх өглөг	1,245.5	937.7	-307.8
Хувь хүмүүст төлөх өглөг	125.3	10.0	-115.3
Татварын өглөг /ОНӨААТҮГ/	3,160.9	3,988.7	827.8
НДШ-ийн өглөг /ОНӨААТҮГ/	2,968.5	3,577.9	609.4
Ноогдол ашгийн өглөг /ОНӨААТҮГ/	2.0	2.0	0.0
Дансны өглөг /ОНӨААТҮГ/	5,055.4	3,719.1	-1,336.3
Урьдчилж орсон орлого	19.0	9,221.6	9,202.6

Урт хугацаат өр төлбөр дүн	770.9	326.6	-444.3
Арилжааны банк	109.6	265.3	155.7
Бусад урт хугацаат өр төлбөр /ОНӨААТҮГ/	661.3	61.3	-600.0
Дүн	22,384.7	25,991.3	3,606.6
Үүнээс байгууллагын төрлөөр:			
Төсөвт байгууллага	9,368.20	3,574.0	-5,794.2
Төсөл, сан	161.2	3,744.1	3,582.9
Төрийн сан	93.3	9,930.7	9,837.4
ОНӨААТҮГ	12,762.00	8,742.5	-4,019.5
Дүн	22,384.7	25,991.3	3,606.6

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Өр төлбөр дансны үлдэгдэл өмнөх оноос 3,606.6 сая төгрөгөөр өссөн нь Сангийн яамнаас аймгийн төсөвт 2023 онд төвлөрөх аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас 9,165.4 сая төгрөгийг урьдчилж хуваарилснаас голлон шалтгаалсан байна.

Нийт өр төлбөрийн 29.1 хувийг буюу 7,566.4 сая төгрөгийг “Сэлэнгэ-Энерго” ОНӨААТҮГ-ын, 27.2 хувь буюу 7,090.9 сая төгрөгийг УТХО, ОНХС, ОНХО-ын барьцаа хөрөнгийн, 6.7 хувь буюу 1,746.8 сая төгрөгийг “Гавшгай ус” ААТҮГ-ын, 6.6 хувь буюу 1,727.1 сая төгрөгийг “Сэлэнгэ цэнгэг ус” ААТҮГ-ын өглөг, 30.4 хувь буюу 7,860.1 сая төгрөгийг /ТЭДДҮТТ-ийн 385.4 сая төгрөг, Өргөн Сэлэнгэ үйлчилгээ ОНӨААТҮГ-ын 269.2 сая төгрөг, аймгийн ЗДТГ-ын 202.4 сая төгрөг гэх мэт/ бусад өглөгүүд тус тус эзэлж байна.

Урт хугацаат зээлийн өр төлбөр дансны оны эцсийн үлдэгдэл 326.6 сая төгрөгийн 81.2 хувь буюу 265.3 сая төгрөг нь “Сэлэнгэ Энерго” ОНӨААТҮГ-ын арилжааны банкнаас авсан зээлийн үлдэгдэл байна.

Аудитын илрүүлэлт:

- Төсвийг зохистой удирдаагүй, төлбөр тооцоог урьдчилан хянаагүйн улмаас 10 байгууллага 17.5 сая төгрөгийн төгрөгийн өр төлбөр үүсгэсэн,
- 4 байгууллага өмнөх оны санхүүгийн тайланд тусгаагдаагүй 9.3 сая төгрөгийн өр төлбөрийг тайлант оны төсвөөс төлж барагдуулсан. /Хавсралт №1-д дэлгэрэнгүй харуулав./

3.4.8 Засгийн газрын хувь оролцоо

Засгийн газрын хувь оролцоо дансны эцсийн үлдэгдэл 190,277.3 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 151,987.0 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт 9. Засгийн газрын хувь оролцоо

/сая төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Засгийн газрын оруулсан капитал /Засгийн газрын сан/ орон нутгийн сан	82,982.2	39,751.4	-43,230.8
Өмч /төрийн/ /ОНӨААТҮГ/	6,938.3	5,041.5	-1,896.8
Өмч /хувийн/ /ОНӨААТҮГ/	0.0	39.0	39.0
Эздийн өмчийн бусад хэсэг /ОНӨААТҮГ/	10,414.5	17,292.4	6,877.9

Хуримтлагдсан үр дүн	112,899.5	68,631.3	-44,268.2
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	129,029.8	59,521.7	-69,508.1
Дүн	342,264.3	190,277.3	-151,987.0
Үүнээс байгууллагын төрлөөр:			
Төсөвт байгууллага	227,110.5	86,040.4	-141,070.1
Төсөл, сан	326.9	231.8	-95.1
Төрийн сан	13,289.3	10,312.8	-2,976.5
ОНӨААТҮГ	101,537.6	93,692.3	-7,845.3
Дүн	342,264.3	190,277.3	-151,987.0

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Сургууль, цэцэрлэг, эрүүл мэнд, соёлын төв зэрэг байгууллагууд нь улсын төсөвт байгууллага болсноор 124 байгууллагын 44,319.7 сая төгрөгийн засгийн газрын оруулсан капитал, 117 байгууллагын 57,815.8 сая төгрөгийн дахин үнэлгээний нөөц, 129 байгууллагын 95,111.8 сая төгрөгийн хуримтлагдсан элэгдлийг холбогдох яамдын төсвийн ерөнхийлөн захирагчид шилжүүлсэн байна. Үүнд:

Хүснэгт 10. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлтийн судалгаа /Боловсрол, эрүүл мэнд, соёлын байгууллага/

/сая төгрөгөөр/

№	Сумын нэр	Засгийн газрын оруулсан капитал		Дахин үнэлгээний нөөц		Хуримтлагдсан үр дүн	
		Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
1	Шууд	6	-2,875.6	6	-5,073.2	6	7,944.4
2	Алтанбулаг	5	-2,119.2	5	-2,089.2	5	4,213.7
3	Ерөө	8	-2,756.1	8	-2,322.0	8	5,074.1
4	Зүүнбүрэн	4	-1,499.6	5	-1,958.1	4	3,464.4
5	Мандал	22	-9,474.0	18	-7,478.7	25	16,334.2
6	Орхон	4	-644.1	4	-522.7	4	1,204.6
7	Сант	4	-1,759.3	4	-2,882.6	5	4,640.4
8	Цагааннуур	5	-1,534.0	5	-2,016.5	6	3,542.8
9	Баянгол	4	-1,318.8	4	-2,216.7	4	-3,728.4
10	Сайхан	11	-3,298.2	10	-8,900.2	11	12,126.0
11	Орхонтуул	6	-1,436.5	6	-2,899.8	6	4,298.9
12	Баруунбүрэн	4	-967.0	4	-926.8	4	1,889.5
13	Шаамар	9	-1,682.3	9	-3,802.9	9	5,481.7
14	Хүдэр	4	-732.4	4	-2,954.3	4	3,671.4
15	Сүхбаатар	15	-8,781.9	12	-9,002.7	15	18,794.8
16	Жавхланта	5	-974.8	5	-939.2	5	1,911.7
17	Түшиг	4	-1,521.5	4	-947.6	4	2,456.5
18	Хушаат	4	-944.4	4	-882.6	4	1,791.1
	Нийт	124	-44,319.7	117	-57,815.8	129	95,111.8

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

ОНӨААТҮГ -дад тайлант онд дараах залруулгуудыг хийсэн байна.

Хүснэгт 11. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлтийн судалгаа /ӨНӨААТҮГ/

/сая төгрөгөөр/

№	Байгууллага	Засгийн газрын оруулсан капитал	Дахин үнэлгээний нөөц	Хуримтлагдсан үр дүн
1	Цант Орхон	0.0	-8,191.3	0.0
2	Мандал Энерго	0.0	0.0	-16.4
3	Сүхбаатар хөгжил тохижилт	-11,500.4	-3,501.0	4,402.7

4	Өргөн Сэлэнгэ үйлчилгээ	8,599.9	0.0	-1,625.7
5	Цагаан эрэг тохижилт үйлчилгээ	3,987.7	0.0	0.0
6	Барилга захиалагч	0.0	0.0	0.1
	НИЙТ	1,087.2	-11,692.3	2,760.7

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

3.4.9 Орлогын данс

Аймаг, сумдын 2022 оны орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэх татварын орлогыг 45,777.8 сая төгрөг, татварын бус орлогыг 3,018.3 сая төгрөг зэрэг нийт **48,796.1** сая төгрөгөөр баталснаас гүйцэтгэлээр **51,242.1** сая төгрөгийн орлогыг бүрдүүлж, төлөвлөгөөг 5.0 хувиар давуулан биелүүлсэн байна.

Хүснэгт № 12. Аймаг, сумдын төсвийн орлого

/сая төгрөг/

Орлогын нэр төрөл	2022 он							
	Аймаг		Сумд		Нийт орлого			
	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Зөрүү	Хувь
Урсгал орлого	20,927.5	13,805.4	27,868.6	37,436.7	48,796.1	51,242.1	2,446.0	105.0
Татварын орлого	19,677.5	13,030.9	26,100.3	34,649.3	45,777.8	47,680.2	1,902.4	104.2
ХХОАТ	0.0	0.0	18,182.8	19,819.7	18,182.8	19,819.7	1,636.9	109.0
Цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлого	0.0	3,310.0	0.0	0.0	0.0	3,310.0	3,310.0	
ХХОАТ-ын буцаалт	-1,402.5	-1,402.5	0.0	0.0	-1,402.5	-1,402.5	0.0	100.0
ААНОАТ	19,260.0	6,242.6	0.0	0.0	19,260.0	6,242.6	-13,017.4	32.4
Хөрөнгийн албан татвар	720.0	2,589.1	3,219.5	3,021.7	3,939.5	5,610.8	1,671.3	142.4
Бусад татвар, төлбөр, хураамж	1,100.0	2,291.7	4,698.0	11,807.9	5,798.0	14,099.6	8,301.6	243.2
Татварын бус орлого	1,250.0	774.5	1,768.3	2,787.4	3,018.3	3,561.9	543.6	118.0
Нийт орлого	20,927.5	13,805.4	27,868.6	37,436.7	48,816.1	51,242.1	2,426.0	105.0

Эх сурвалж: Аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Аймгийн төсвийн орлогын төлөвлөгөө 7,122.1 сая төгрөгөөр тасарсан боловч сумдын төсвийн орлогын төлөвлөгөө 9,568.1 сая төгрөгөөр давж биелснээс шалтгаалан нийт төсвийн орлого 2,446.0 сая төгрөгөөр давж биелсэн байна.

Төсвийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд орсон нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу аймгийн төсөвт төвлөрөх ААНОАТ 13,017.4 сая төгрөгөөр тасарсан нь ашигт малтмалын нөөцийн үнэ ханшны хэлбэлзлээс шалтгаалан том сегментийн

ангилалд хамаарах татвар төлөгчид болох БТЕГ ХХК, Бороо гоулд ХХК-ийн тайлант оны борлуулалтын орлого буурснаас голлон шалтгаалсан байна.

Сумдын төсвийн орлого давж биелэхэд Засгийн газрын 2022 оны 107, 192, 194 дүгээр тогтоолуудаар төрийн албан хаагчийн цалин хөлс нэмэгдсэн болон ХХААХҮЯ-аас 2020, 2021 оны улаан буудай, ноосны урамшуулал олгосноос шалтгаалан ХХОАТ нэмэгдсэн, бүртгэлгүй байсан хөрөнгийг шинээр бүртгэснээс татварын ногдол үүсгэн орлого төвлөрүүлсэн, газрыг эргэлтэд оруулах бодлого боловсруулан, дуудлага худалдаа зохион байгуулж орлого төвлөрүүлсэн, самрын нөөц тогтоохоор ойн судалгаа хөгжлийн төвтэй хамтран ажилласнаар ойн нөөц ашигласны болон улсын тэмдэгтийн хураамжийн орлого нэмэгдсэн зэрэг нь голлон нөлөөлсөн байна. Үүнд:

Төсвийн орлогод нөлөөлөхүйц хэмжээний давсан болон тасарсан орлогуудын шалтгааныг тодруулбал:

Давж биелсэн орлого:

- **Хөрөнгийн албан татвар:** Аймгийн төсөвт төвлөрөх хөрөнгийн албан татвар нь Цемент шохой ТӨХК-ийн өмнөх оны өр барагдсанаас шалтгаалан хөрөнгийн орлого 1,768.1 сая төгрөгөөр, сумын төсөвт төвлөрөх Орхонтуул, Сайхан, Сүхбаатар зэрэг сумдын үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын орлого 1,796.8 сая төгрөгөөр,
- **Улсын тэмдэгтийн хураамжийн орлого:** Аймгийн төсөвт ГИХГ-аас визний хураамжийн орлого төвлөрснөөс шалтгаалан 423.0 сая төгрөгөөр,
- **ХХОАТ:** Алтанбулаг, Зүүнбүрэн, Мандал, Орхонтуул, Хүдэр, Хушаат, Сант, Сайхан, Сүхбаатар, Цагааннуур, Шаамар зэрэг сумдын цалин, хөдөлмөрийн хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлогоос суутгасан ХХОАТ нийт 4,927.2 сая төгрөгөөр,
- **Ойн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого:** Алтанбулаг, Баянгол, Баруунбүрэн, Зүүнбүрэн, Ерөө, Мандал, Орхон, Орхонтуул, Хүдэр, Түшиг, Сант, Цагааннуур зэрэг сумдын ойгоос бэлтгэх хэрэглээний болон түлээний мод бэлтгэх зөвшөөрлийн мод бэлтгэх эрхийн бичгийн орлого нийт 2,643.2 сая төгрөгөөр,
- **Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого:** Баянгол, Баруунбүрэн, Ерөө, Мандал, Орхон, Орхонтуул, Сайхан, Хүдэр, Хушаат, Түшиг, Цагааннуур, Шаамар зэрэг сумдын ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглах хадлангийн талбайн орлого, ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зориулалтаар бэлтгэх самрын эрхийн бичгийн орлого нийт 6,793.2 сая төгрөгөөр,
- **Газрын дуудлага худалдаа:** Алтанбулаг, Баянгол, Мандал, Орхон, Сайхан, Сүхбаатар, Жавхлант, Түшиг зэрэг сумдын газрын дуудлага худалдааны орлого нийт 435.6 сая төгрөгөөр тус тус давж биелсэн байна.

Төлөвлөгөө тасарсан орлого:

- **ААН-ийн орлогын албан татвар:** Аймгийн төсөвт төвлөрөх ААН-ийн орлогын албан татварын орлого 13,017.4 сая төгрөгөөр тасарсан нь ашигт малтмалын нөөцийн үнэ ханшны хэлбэлзлээс шалтгаалан том сегментийн ангилалд хамаарах татвар төлөгчид болох БТЕГ ХХК, Бороо гоулд ХХК-ийн тайлант оны борлуулалтын орлого буурснаас голлон шалтгаалсан,

- **Малын тоо толгойн албан татварын орлого:** Хушаат сум нь малын тоо толгойн албан татварыг 2021 онд төлөвлөөгүй гэх шалтгаанаар тайлант онд давхар төлөвлөснөөс шалтгаалан тус орлого 230.0 сая төгрөгөөр тасарсан,
- **Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж:** Орхон, Орхонтуул, Цагааннуур, Сайхан зэрэг сумдын хураамжийн орлого нийт 66.3 сая төгрөгөөр тасарсан нь иргэдийн орлого багасаж, өрхүүд хог хаягдлын төлбөрөө гүйцэд төлөөгүйгээс шалтгаалсан байна.

Аудитын илрүүлэлт:

Орлогын данстай холбоотой нийт **114.8** сая төгрөгийн зөрчил илэрсэн байна. Үүнд:

- Сэлэнгэ орон сууц ОНӨААТҮГ нь төрийн албан хаагчтай байгуулсан орон сууц захиалгаар барих гэрээний үүргийн биелэлтийн дагуу төвлөрүүлэх орлогоос 20 албан хаагчийн **45.1** сая төгрөгийг дутуу төвлөрүүлсэн,
- Нийгмийн хариуцлагын гэрээний хүрээнд Түшиг суманд Шар нарст ХХК- иас өгсөн хандив, тусламж болох **36.7** сая төгрөгийг ОНХС-д бус “Мандах зэлтэр тохижилт үйлчилгээ” ААТҮГ-ын дансанд төвлөрүүлж, зарцуулсан
- Бугант тосгоны Захирагчийн алба нь орон сууц худалдан борлуулсны орлого **33.0** сая төгрөгийг төрийн сангийн дансанд тушаалгүйгээр, нярвын хувийн харилцах дансанд төвлөрүүлж, зарцуулсан.

3.4.10 Зардлын данс

Зардлын данстай холбоотой нийт **693.7** сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ.

Аудитын илрүүлэлт:

1. Аймгийн ТЕЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд дараах **234.4** сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ.
 - Аймгийн ЗДНХ-ийн батлагдсан төсвөөс жил бүр тогтмол гардаг, урьдчилан төлөвлөх боломжтой, аймгийн ЗДТГ-ын болон бусад байгууллагын урсгал төсөвт тусган хэрэгжүүлэх боломжтой **139.0** сая төгрөгийн дараах арга хэмжээнүүдийг санхүүжүүлсэн байна. Үүнд:
 - Цэрэг татлага, дүйцүүлэх албаны зардалд 39.9 сая төгрөг,
 - Удирдах ажилтны зөвлөгөөн, сумдад ажиллах ажлын хэсгийн зардалд 62.0 сая төгрөг,
 - Алтанбулаг боомтын зам засварын ажилд Хилийн цэргийн 101 дүгээр ангид 3.8 сая төгрөг,
 - Сүхбаатар сумын хог цэвэрлэгээнд 30.0 сая төгрөг,
 - ЗДТГ-ын ажилчдад эмийн багц авахад 1.1 сая төгрөг,
 - Хилийн цэргийн 0243 дүгээр ангид 2.2 сая төгрөг.
 - ТЕЗ-ийн санхүүгийн тайланд нэгтгэгдсэн боловч бие даан дүгнэлт гаргалгүйгээр түүвэрт хамрагдсан дараах ААТҮГ-ууд холбогдох албан тушаалтны шийдвэргүйгээр нэмэгдэл цалин, урамшуулал олгосон буюу цалингийн

урьдчилгааг суутган тооцоогүй зэрэг нийт **12.1** сая төгрөгийн зөрчил илэрсэн. Үүнд:

- Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ-ын захирал Д.Ганцэцэгт холбогдох албан тушаалтны шийдвэргүйгээр 2.1 сая төгрөгийн урамшуулал олгож, цалингийн урьдчилгаа 0.5 сая төгрөгийг суутгаагүй,
 - Тус ААТҮГ-ын нягтлан бодогч Ц.Ариунзулыг үндэслэлгүйгээр ажлаас чөлөөлөгдсөн гэх шүүхийн шийдвэрийн дагуу байгууллагаас 8.0 сая төгрөгийн хохирол барагдуулсан,
 - Тохилог хараа ААТҮГ нь дарга Э.Баярхүүгийн цалингийн урьдчилгаа гэх үндэслэлээр 0.3 сая төгрөг илүү, бусад 10 ажилтнаас 1.2 сая төгрөгийн урьдчилгаа дутуу суутгасан.
- Хүдэр Ойн анги ААТҮГ нь шууд худалдан авах босго үнээс давсан 24.0 сая төгрөгийн өртөг бүхий “Тарьц суулгац худалдан авах” төсөл арга хэмжээг шууд худалдан авах аргаар гүйцэтгэсэн бөгөөд бусдад 0.5 сая төгрөгийн хандив тусламж үзүүлсэн,
- Дараах байгууллагууд анхан шатны баримтын бүрдэлгүй нийт 58.8 сая төгрөгийн ажил гүйлгээг гүйцэтгэж, бүртгэл тайланд тусгасан байна. Үүнд:
- Аймгийн ЗДНХ- 19.1 сая төгрөг,
 - Төгөлдөр Ерөө ААТҮГ- 7.1 сая төгрөг,
 - Хүдэр Ойн анги ААТҮГ-9.2 сая төгрөг,
 - Тохилог хараа ААТҮГ-5.3 сая төгрөг,
 - Баянгол сувилал ААТҮГ-1.8 сая төгрөг.
 - Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ- 8.5 сая төгрөг,
 - Илдэн бүрэн ААТҮГ-6.8 сая төгрөг,
 - Мандах Зэлтэр 1.0 сая төгрөг.

2. Төсвийн шууд болон төвлөрүүлэн захирагч, бие даасан дүгнэлт гарсан ААТҮГ-дад дараах **459,3** сая төгрөгийн алдаа, зөрчил илэрлээ. /Хавсралт №2-т дэлгэрэнгүй харуулав./

- Цалин, урамшуулал, нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг зөрүүтэй тооцож нийт **85.3** сая төгрөг олгосон,
- 27 байгууллага нийт **218.6** сая төгрөгийн батлагдсан төсвийг зориулалт бусаар зарцуулсан,
- Сүхбаатар сум тайлант оны 06 дугаар сард хийсэн төсвийн тодотголоор “Өргөн Сэлэнгэ үйлчилгээ” ААТҮГ-т хуулийн дагуу санхүүжүүлэх гэрэлтүүлэг, нийтийн тээврийн санхүүжилтээс бусад буюу гэрэлт хөшөөний засвар, олон улсын худалдааны төвийн дээврийн засвар, кондейшн худалдан авах зэрэг хөрөнгө оруулалтын шинж чанартай зардлыг хөрөнгө оруулалтын бус урсгал зардалд тусган шилжүүлсэн санхүүжилтээс **66.1** сая төгрөгийг зориулалт бусаар зарцуулсан,
- Ерөө сум холбогдох байгууллагын хүсэлтгүйгээр ЗДТГ болон улсын төсөвт байгууллагуудын тогтмол зардлаас байгаль орчныг хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардалд **70.0** сая төгрөгийн зохицуулалт хийж /Хяналтын 4 пост ажиллах, цагдаагийн албан хаагчдын томилолт, шатахууны зардал/, улсын төсөвт

байгууллага болох аймгийн Цагдаагийн газрын нэмэлт санхүүжилтийн дансанд шилжүүлсэн боловч зарцуулалтыг нотлох анхан шатны гүйцэтгэлийн баримт материалыг бүрдүүлээгүй,

➤ Дараах хөрөнгө оруулалтын арга хэмжээнд **19.3** сая төгрөгийн санхүүжилтийг илүү шилжүүлсэн байна. Үүнд:

- Шаамар сумын ЗДТГ-ын гадна тохижилтын ажлыг гүйцэтгэж дуусаагүй, ашиглалтад хүлээн аваагүй байхад Сэврэй хайрхан групп ХХК-д 6.4 сая төгрөгийг илүү шилжүүлсэн,
- Хүдэр сум төлбөр тооцоог урьдчилан хянан баталгаажуулаагүйн улмаас сумын ОНХО-аар хэрэгжсэн ажлын санхүүжилтэд нийт 6.3 сая төгрөгийг гүйцэтгэгчид илүү тооцож олгосон,
- Мандал сумын ЗДТГ нь “Мэдээллийн шуурхай удирдлагын жишиг төв байгуулах” ажлыг хийж гүйцэтгэсэн “Тэнгисийн энерги” ХХК-д гэрээт ажлын санхүүжилтийг 2.6 сая төгрөгөөр илүү олгосон,
- Бэлчир бүсийн сум дундын Ойн анги нь “Мод үржүүлгийн газар байгуулж, цахилгааны шугам татах” ажилд “Мөнх номгон” ХХК-д 20.0 сая төгрөг шилжүүлсэн боловч гэрээт ажил хийгдэлгүйгээр авлага үүсгэсэн, үүнээс гэрээт ажлыг бүрэн гүйцэтгэж, захиалагчид хүлээлгэн өгөөгүй байхад үлдээгдэл санхүүжилт 4.0 сая төгрөгийг шилжүүлсэн.

3.5 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасны дагуу төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

3.5.1 Төсвийн төлөвлөлт

2021 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдөр батлагдсан “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай” хуулиар Сэлэнгэ аймгийн 2022 оны төсвийн орон нутгийн суурь орлогыг 20,877.0 сая төгрөгөөр, орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлгийг 13,574.4 сая төгрөгөөр, сумын төсвөөс аймгийн төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг 1,728.1 сая төгрөгөөр нийт **36,179.5** сая төгрөгийн орлого төвлөрүүлж, аймгийн төсвийн урсгал зардлыг 13,302.3 сая төгрөгөөр, хөрөнгө оруулалтыг 7,581.4 сая төгрөгөөр, тусламж дэмжлэгийг 13,155.7 сая төгрөг, улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг 2,140.1 сая төгрөг зэрэг нийт **36,179.5** сая төгрөгийн төсвийг зарцуулахаар баталсан байна.

Аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны төсвийн саналд аймгийн төсвийн нийт орлого болон зарлагыг 4,800.8 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн, **40,980.3** сая төгрөгөөр тооцож, төлөвлөсөн байна. Үүнд:

Орлого талд:

- Төсөвт байгууллагын өөрийн орлогыг 8.0 сая төгрөг,
- Сумдын төсвөөс төвлөрүүлэх орлогыг 3,962.8 сая төгрөг,
- Урьд оны мөнгөн хөрөнгийн зарцуулагдаагүй үлдээгдлээс 830.0 сая төгрөг зэрэг нийт **4,800.8** сая төгрөгийн орлого нэмэгдүүлэхээр,

Зарлага талд:

- *Аймгийн төсвийн урсгал зардлыг 963.5 сая төгрөг,*
- *Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардлыг 2,580.9 сая төгрөгөөр бууруулж,*
- *Сумдад олгох санхүүгийн дэмжлэгийг 8,015.2 сая төгрөг,*
- *Тусламж дэмжлэгийг 330.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж, нийт дүнгээр **4,800.8 сая төгрөгийн зарлага нэмэгдүүлэхээр тооцсон байна.***

Аймгийн ИТХ-ын 2021 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн 25 дугаар тогтоолоор хандив тусламжийн эх үүсвэрээр аймгийн ОНХС-д төвлөрүүлэх орлого болон зарлагыг 225.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн тооцож, аймгийн 2022 оны нийт орлого, зарлагыг **41,205.3 сая төгрөгөөр баталсан байна.**

Улсын Их Хурлын 2022 оны 04 дүгээр сарын 29-ний өдрийн хуралдаанаар “Монгол Улсын 2022 оны Төсвийн тухай хууль”-д нэмэлт өөрчлөлт оруулан Сэлэнгэ аймгаас улсын төсөвт шилжүүлэх орлогыг 1,010.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж, 3,150.1 сая төгрөгөөр баталсан бол дээрх хуулийг үндэслэн аймгийн ИТХ-ын 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн 55 дугаар тогтоолоор дараах өөрчлөлтийг хийж, аймгийн 2022 оны төсвийн нийт орлого, зарлагыг **42,039.8 сая төгрөгөөр эцэслэн баталсан байна.**

Орлого талд:

- *ХХОАТ-ын буцаан олголтын хэмнэлт 97.6 сая төгрөг,*
- *Урьд оны мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдлээс 2,856.5 сая төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлэхээр,*
- *Тусламжийн орлогыг 3,129.6 сая төгрөгөөр бууруулахаар тооцож, нийт дүнгээр орлогыг **175.5 сая төгрөгөөр бууруулсан байна.***

Зарлага талд:

- *Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардлыг 861.5 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж,*
- *Аймгийн төсвийн урсгал зардлыг 341.9 сая төгрөгөөр,*
- *Сумдад олгох санхүүгийн дэмжлэгийг 670.3 сая төгрөгөөр,*
- *Тусламж дэмжлэгийг 24.9 сая төгрөгөөр бууруулж, нийт дүнгээр **175.5 сая төгрөгийн зарлага бууруулахаар тооцсон байна.***

Сумдын 2022 оны төсвийн нийт орлогыг 27,888.6 сая төгрөг, үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос 261.2 сая төгрөг, туслах үйл ажиллагааны орлогоос 6.5 сая төгрөг, ОНХС-ийн хандиваар 20.0 сая төгрөг, урьд оны үлдэгдлээс 5,125.2 сая төгрөг, ХХС-ийн эх үүсвэрийг 1,724.2 сая төгрөг зэрэг нийт орлого, зарлагыг **35,025.7 сая төгрөгөөр эцэслэн баталсан байна.**

Ингэснээр Сэлэнгэ аймгийн нийт орлого, зарлагыг **77,065.5 сая төгрөгөөр эцэслэн баталсан байна.**

3.5.2 Төсвийн гүйцэтгэл

Тайлант онд төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хэрэгжүүлэх 23 хөтөлбөрийн 56 арга хэмжээг санхүүжүүлэхээр 77,065.5 сая төгрөгийн төсөв батлагдсанаас

47,253.2 сая төгрөгийг урсгал зардалд, 27,473.7 сая төгрөгийг хөрөнгийн зардалд, 2,338.6 сая төгрөгийг ХХС-ийн зээлд зарцуулахаар төлөвлөсөн байна.

Нийт зардлын 48,816.1 сая төгрөгийг татварын орлогоос, 12,119.5 сая төгрөгийг ОНХС-ийн шилжүүлгээс, 316.2 сая төгрөгийг үндсэн үйл ажиллагаанаас, 6.5 сая төгрөгийг туслах үйл ажиллагаанаас, 1,724.3 сая төгрөгийг ХХС-аас, 14,062.9 сая төгрөгийг урьд оны үлдэгдлээс, 20.0 сая төгрөгийг нийгмийн хариуцлагын хүрээнд ААНБ-аас өгсөн хандивын орлогоос тус тус санхүүжүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

Хүснэгт 13. Хөтөлбөр, арга хэмжээний төлөвлөгөө, гүйцэтгэлийг харуулбал:

<i>/сая төгрөгөөр/</i>					
Код	Байгууллагын нэр	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Зөрүү	Биелэлт
1300	Сэлэнгэ шууд	24,448.8	21,797.9	2,650.9	89.2
1301	Алтанбулаг	1,467.7	1,331.6	136.1	90.7
1302	Ерөө	5,529.2	4,792.0	737.2	86.7
1303	Зүүнбүрэн	1,469.6	1,129.6	340.0	76.9
1304	Мандал	9,820.3	9,082.8	737.5	92.5
1305	Орхон	1,915.3	1,652.7	262.6	86.3
1306	Сант	1,361.2	1,028.7	332.5	75.6
1307	Цагааннуур	2,269.4	1,806.4	463.0	79.6
1308	Баянгол	2,496.8	2,189.3	307.5	87.7
1309	Сайхан	4,170.1	3,824.3	345.8	91.7
1310	Орхонтуул	1,933.2	1,560.5	372.7	80.7
1311	Баруунбүрэн	1,833.0	1,382.4	450.6	75.4
1312	Шаамар	1,862.1	1,588.9	273.2	85.3
1313	Хүдэр	2,763.1	2,506.9	256.2	90.7
1314	Сүхбаатар	6,440.3	5,931.0	509.3	92.1
1315	Жавхлант	1,291.3	1,113.5	177.8	86.2
1316	Түшиг	1,283.3	1,030.0	253.3	80.3
1317	Хушаат	1,560.7	1,101.5	459.2	70.6
	Дээд шатанд төвлөрүүлэх орлого	3,150.1	3,150.1	0.0	100.0
	Нийт дүн	77,065.5	68,000.1	9,065.4	88.2

Эх сурвалж: Аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Гүйцэтгэлээр орон нутгийн төсвөөс 54,239.4 сая төгрөг, ОНХС-аас 12,119.5 сая төгрөг, үндсэн үйл ажиллагаанаас 604.9 сая төгрөг, туслах үйл ажиллагаанаас 65.1 сая төгрөг, ХХС-ийн эх үүсвэрээс 1,456.3 сая төгрөг, нийгмийн хариуцлагын хүрээнд ААНБ-аас өгсөн хандивын орлогоос 24.2 сая төгрөг зэрэг нийт **68,509.4** сая төгрөгийн санхүүжилтийг авсан байна.

Төсвийн нийт зардлын гүйцэтгэл 68,000.1 сая төгрөг буюу 88.2 хувьтай байгаа нь урсгал зардлыг 2,429.8 сая төгрөгөөр, хөрөнгийн зардлыг 5,065.3 сая төгрөгөөр, эргэж төлөгдөх зээлийг 1,570.3 сая төгрөгөөр тус тус хэмнэснээс шалтгаалсан байна.

Урсгал зардлын гүйцэтгэлийг төлөвлөгөөтэй харьцуулбал цалин хөлс, нэмэгдэл урамшуулал, ажил олгогчийн НДШ-ийн зардал нийт 677.3 сая төгрөгөөр, байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал 635.1 сая төгрөгөөр, хангамж бараа материалын зардал 33.3 сая төгрөгөөр, нормативт зардал 1.7 сая төгрөгөөр, эд хогшил, урсгал засварын зардал 52.7 сая төгрөгөөр, томилолтын зардал 14.9 сая

төгрөгөөр, бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж 256.5 сая төгрөгөөр, бараа үйлчилгээний бусад зардал 656.5 сая төгрөгөөр, урсгал шилжүүлэг 101.8 сая төгрөгөөр зэрэг нийт 2,429.8 сая төгрөгөөр хэмнэгдсэн байна.

Тайлант онд ОНХО, ОНХС, Замын сангийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл, арга хэмжээнд 27,473.7 сая төгрөгийн санхүүжилт батлагдсанаас гүйцэтгэлээр 22,408.4 сая төгрөгийн санхүүжилтийг олгож, хөрөнгийн зардал 5,065,3 сая төгрөгөөр хэмнэгдсэн байна.

ХХС-аас 2,338.6 сая төгрөгийн зээл олгохоор төлөвлөснөөс гүйцэтгэлээр 768.3 сая төгрөгийн зээл олгож, эргэж төлөгдөх зээлийг 1,570.3 сая төгрөгөөр тус тус хэмнэснээс шалтгаалсан байна.

Батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, түүний хэтрэлт, хэмнэлтийг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.5-д харуулав.

3.5.3 Нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2-т “нэмэлт төсөв, түүнтэй холбогдсон үйл ажиллагаа нь төсвийн нэгэн адил санхүүгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна” гэж заасны дагуу байгууллага нэмэлт санхүүжилтийн тайлан гаргах үүрэгтэй.

Аймгийн ТЕЗ-ийн санхүүгийн тайланд нэгтгэгдсэн байгууллагуудын нэмэлт санхүүжилтийн дансаар аймгийн ЗДНХ-өөс 95.9 сая төгрөг, хандиваар 32.0 сая төгрөг, дээд шатны төсвийн захирагчаас 8,403.9 сая төгрөг, үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого 900.0 сая төгрөг, мөнгөн хөрөнгийн эхний үлдэгдлээс 33.6 сая төгрөг зэрэг нийт **9,465.4** сая төгрөгийн эх үүсвэрийг дараах зардлуудад зарцуулсан байна. Үүнд:

- *Цалин хөлс, нэмэгдэл урамшил, ажил олгоогчийн НДШ-ийн зардалд 57.5 сая төгрөг,*
- *Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардалд 9.6 сая төгрөг,*
- *Хангамж, бараа материалын зардалд 82.5 сая төгрөг,*
- *Нормативт зардалд 15.0 сая төгрөг,*
- *Эд хогшил, урсгал засварын зардалд 154.8 сая төгрөг,*
- *Томилолт, зочны зардалд 25.1 сая төгрөг,*
- *Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамжид 154.8 сая төгрөг,*
- *Бараа үйлчилгээний бусад зардал 2,620.9 сая төгрөг,*
- *Урсгал шилжүүлэгт 1,565.7 сая төгрөг,*
- *Хөрөнгийн зардалд 4,779.5 сая төгрөг гэх мэт.*

Нэмэлт төсвийн тайланг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.6-д харуулав.

4. АУДИТЫН ТАЙЛАН

4.1 Ерөнхий зүйл

Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д “Төрийн аудитын байгууллага аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргана.” гэж заасны дагуу аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитын тайланг танилцуулж байна.

Аудитын тайланд аудит хийгдэх байгууллага, түүний орчин, аудитад хамааралтай дотоод хяналт, нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал, аудитаар илрүүлсэн буруу илэрхийлэл, түүнийг шийдвэрлэсэн байдал, дараагийн аудитаар анхаарах асуудал болон аудиторын дүгнэлт, дүгнэлтийн үндэслэлийг хураангуйлан толилуулав.

Мөн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг, анхан шатны баримтын бүрдэл, төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн тайлагнал, хөрөнгө захиран зарцуулах талаар гаргасан шийдвэр, дотоод хяналт шалгалттай холбоотой зөвлөмжүүдийг тусгасан болно.

Аудитыг Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газрын ахлах аудитор Т.Болор, Ц.Отгонбаяр, аудитор О.Анхбаяр, Б.Наранцэцэг, З.Золбоо, Ж.Цогт, Д.Чулуунцэцэг Т.Мөнхзул нар гүйцэтгэж, хяналтыг аудитын менежер Б.Батмөнх, дарга, тэргүүлэх аудитор Ч.Энхтуяа нар тус тус хэрэгжүүлсэн.

Аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2023 оны 03 дугаар сарын 27-ны өдрийн 01/399 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн байна.

4.2 Материаллаг байдал

Төлөвлөлтийн болон гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг АДБОУС 2320 дагуу тодорхойлсон бөгөөд материаллаг байдлын суурь үзүүлэлтээр санхүүгийн нэгтгэсэн үр дүнгийн тайлангийн үйл ажиллагааны зардлыг сонгож, материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдэл “дунд” гэж үнэллээ.

Төлөвлөлтийн материаллаг байдлыг 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн үр дүнгийн тайлангийн үйл ажиллагааны зардлын 114,756.1 сая төгрөгөөс 1.5 хувиар буюу 1,721.3 сая төгрөгөөр, гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг төлөвлөлтийн материаллаг байдлын 75 хувиар буюу **1,291.0** сая төгрөгөөр тогтоосныг аудитын явцад дахин хянаж шинэчлэн тогтоох шаардлагатай гэж үзсэн.

Тайлант онд хийгдсэн бүтцийн өөрчлөлтөөс шалтгаалан боловсрол, соёл, эрүүл мэндийн байгууллагуудын санхүүгийн тайлан харьяа яамдад нэгтгэгдсэн тул гүйцэтгэлийн үеийн материаллаг байдлыг 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн үр дүнгийн тайлангийн үйл ажиллагааны зардлын 62,054.0 сая төгрөгөөс 1.5 хувиар тооцон **930.8** сая төгрөгөөр тогтоолоо.

4.3 Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт

Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор аймгийн Засаг даргын 2022 оны 05 дугаар сарын 24-ний өдрийн 01/633 дугаар “Үүрэг чиглэл өгөх тухай” албан бичгээр өгсөн батлагдсан төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй, зориулалтын дагуу зарцуулах, өр авлага үүсгэхгүй ажиллах, ТБОНӨХБАУХА тухай хууль болон босго үнийн журмыг мөрдөх, аудитаар өгөгдсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх, төсвийн хэмнэлтийн горимыг хэрэгжүүлэн ажиллах зэрэг 18 чиглэлийг аймгийн ТЕЗ-ийн харьяа байгууллагууд мөрдөж ажилласнаар урсгал зардлыг 2,579.8 сая төгрөгөөр, хөрөнгийн зардлыг 5,065,3 сая төгрөгөөр, эргэж төлөгдөх зээлийг 1,570.3 сая төгрөгөөр зэрэг нийт 9,215.4 сая төгрөгийн төсвийн хэмнэлтийг бий болгосон байна.

4.4 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

АДБОУС 4000.16-д нийцлийн аудитыг санхүүгийн тайлангийн аудиттай хослуулан хийх тохиолдолд аудитор аль стандартыг дагаж мөрдөхийг үнэлэх, нийцлийн асуудлын талаарх дүгнэлтийг санхүүгийн тайланд өгөх аудиторын дүгнэлтээс тусад нь салгах хэрэгтэй гэж заасан байна.

4.4.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”-ын заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор www.shilendans.gov.mn цахим хуудсанд холбогдох мэдээллийг оруулсан байх үүрэгтэй.

Шилэн дансны цахим хуудсанд байршуулсан мэдээлэл дараах байдалтай байна. Үүнд:

1. Аймгийн ТЕЗ-ийн мэдээлбэл зохих 172 мэдээллээс 126 мэдээллийг хугацаанд нь мэдээлсэн бол 9 төрлийн 46 мэдээллийг хугацаа хоцроож шилэн дансны цахим хуудсанд байршуулсан,
2. Мандах Зэлтэр ААТҮГ, Баянгол сувилал ААТҮГ шилэн дансны нэгдсэн мэдээллийн санд цахим хаяг нээлгээгүй,
3. Төгөлдөр Ерөө ОНӨААТҮГ мэдээлбэл зохих 63 мэдээллийг хугацаа хоцроож, 2 мэдээллийг огт мэдээлээгүй,
4. Цагааннуур тохижилт ААТҮГ мэдээлбэл зохих 133 мэдээллийг хугацаа хоцроосон,
5. Цагаан эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ мэдээлбэл зохих 9 мэдээллийг хугацаа хоцроосон,
6. Тохилог хараа ААТҮГ мэдээлбэл зохих 89 мэдээллийг хугацаа хоцроосон,
7. Сэлэнгэ ҮЦСАА ОНӨААТҮГ мэдээлбэл зохих 23 мэдээллийг огт мэдээлээгүй, 48 мэдээллийг хугацаа хоцроосон,
8. Хүдэр тохижилт ОНӨААТҮГ 3 мэдээллийг огт байршуулаагүй, 8 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн,
9. Хүдэр сумын Ойн анги ОНӨААТҮГ 3 мэдээллийг огт байршуулаагүй, 8 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Шилэн дансны тухай хуулийг хэрэгжүүлэн ажиллах албан шаардлага хүргүүлэв.

4.4.2 Бусад хууль тогтоомжийн хүрээнд

1. Аймгийн орон нутгийн хөгжлийн санд дараах зөрчил илэрлээ. Үүнд:

- Тосгоны зам засвар /Мандал сум, Хэрх тосгон/ 100.0 сая төгрөгийн төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээнд тусгагдсан 5.0 сая төгрөгийн чанарын баталгааг барьцаалалгүйгээр гүйцэтгэгчид санхүүжилтийг бүрэн олгосон,
- Иргэдээс санал авч, эрэмбэлэгдээгүй 1,096.1 сая төгрөгийн дараах 7 төсөл, арга хэмжээг төлөвлөж, хэрэгжүүлсэн,
- Зураг төсөв, тооцоо судалгаа нь урьдчилан хийгдээгүй 2,141.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 13 төсөл, арга хэмжээг аймгийн ОНХС-ийн эх үүсвэрээр хэрэгжүүлэхээр ИТХ-аар батлуулж, гүйцэтгэсэн байна.

Эдгээр нь Төсвийн тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.3 дахь “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийг дараах зүйлд зарцуулахыг хориглоно: 60.3.6: Орон нутгийн иргэдийн саналыг аваагүй, ... зардал, арга хэмжээ”, Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаалаар баталсан “ОНХС-ийн үйл ажиллагааны журам”-ын 4.3.3 дахь “ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ нь хуульд заасны дагуу зураг төсөв, техник, эдийн засгийн үндэслэлтэй, ...”, “Тосгоны зам засвар /Мандал сум, Хэрх тосгон/-ын ажил гүйцэтгэх гэрээний тусгай нөхцөлийн 48 дахь "... баталгаат хугацаа дуусаж, гүйцэтгэж хүлээлгэн өгсөн ажилд гомдол санал гараагүй бол барьцаа гэрээний дүнгийн 5 хувийг олгоно” гэсэн заалтыг зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Иргэдээс санал авч, эрэмбэлэгдсэн, зураг төсөв, тооцоо судалгаа нь хийгдсэн төсөл, арга хэмжээг ОНХС-ийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн, хэрэгжүүлэх, чанарын баталгааг барьцаалж байх албан шаардлага хүргүүлэв.

2. Төгөлдөр Ерөө ОНӨААТҮГ нь өмнөх аудитаар өгсөн албан шаардлагыг хэрэгжүүлээгүйгээс:

- Дулаан үйлдвэрлэх, түгээх, зохицуулалттай хангах тусгай зөвшөөрөлгүйгээр дулаанаар хангах үйл ажиллагаа явуулсан,
- Үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж, сумын ИТХ, Засаг даргаар батлуулаагүй байна.

Эдгээр нь Эрчим хүчний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1-д “Цахилгаан, дулаан үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрлөөр хуулийн этгээдэд цахилгаан, дулаан үйлдвэрлэж, эрчим хүчний эх үүсвэрийг цахилгаан, дулаан дамжуулах, түгээх сүлжээнд холбох эрх олгоно.”, 16 дугаар зүйлийн 16.1-д “Цахилгаан, дулаан түгээх тусгай зөвшөөрлөөр хуулийн этгээдэд тухайн тодорхой нутаг дэвсгэрт цахилгаан, дулаан түгээх үйл ажиллагаа явуулах эрх олгоно.” 17 дугаар зүйлийн 17.1-д “Эрчим хүчээр зохицуулалттай хангах тусгай зөвшөөрлөөр хуулийн этгээдэд цахилгаан, дулаан үйлдвэрлэх, дамжуулах, түгээх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчээс цахилгаан, дулаан худалдан авах, цахилгаан импортлох, цахилгаан, дулааныг хэрэглэгчид худалдах эрхийг олгоно.”, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д “Захирал дараахь эрх, үүрэгтэй:

20.1.3: *үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэл, санхүүгийн төлөвлөгөө боловсруулж, зохих байгууллагаар батлуулан биелэлтийг хангах;*” гэж заасныг зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Дарга Ц.Уртнасанд сахилгын хариуцлага тооцуулах албан шаардлага хүргүүлэв.

3. Хүдэр тохижилт ОНӨААТҮГ нь Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуулийн 12.2.3-12.2.6, 12.2.13-д заасан “Нийтийн аж ахуйн ажил, үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг холбогдох байгууллагаас аваагүй” гэж заасныг зөрчсөн бөгөөд дээрх хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.2.6-д зааснаар үйлчилгээний үнэ, тарифын хэмжээг Зохицуулах зөвлөлөөр баталгаажуулалгүйгээр үйл ажиллагаа явуулж байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Тусгай зөвшөөрлийг үндэслэн заагдсан үйл ажиллагааг явуулах, баталгаажуулсан үнэ тарифыг мөрдөн ажиллах албан шаардлага хүргүүлэв.

4. Мандах зэлтэр ОНӨААТҮГ, Баянгол сувилал ААТҮГ нь үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж, сумын ИТХ, Засаг даргаар батлуулаагүй байна.

Энэ нь Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д *“Захирал дараах эрх, үүрэгтэй: 20.1.3: үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэл, санхүүгийн төлөвлөгөө боловсруулж, зохих байгууллагаар батлуулан биелэлтийг хангах;*” гэж заасныг зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж, сумын ИТХ, Засаг даргаар батлуулах албан шаардлага хүргүүлэв.

Нийцсэн бөгөөд зохистой байх батламж мэдэгдлийн түвшинд хэрэгжүүлсэн горим сорилд үндэслэн шилэн дансанд байршуулсан мэдээлэл нь Шилэн дансны тухай хуулийн холбогдох заалттай, аймгийн ОНХС-аар хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ нь Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаалаар баталсан “ОНХС-ийн үйл ажиллагааны журам”-ын холбогдох шалгууртай, үйлдвэрлэл санхүүгийн төлөвлөгөө боловсруулж батлуулаагүй нь Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн холбогдох заалтуудтай тус тус нийцээгүй гэж дүгнэлээ.

4.5 Завсрын аудитын үр дүн, өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт

4.5.1 Завсрын аудитын талаар

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга, тэргүүлэх аудиторын 2022 оны 10 дугаар сарын 27-ны 141 дүгээр “Санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийх тухай” албан бичгийг хүргүүлсэн бөгөөд аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны 3 дугаар улирлын санхүүгийн тайланд хийсэн завсрын үеийн санхүүгийн тайлангийн аудитаар алдаа, зөрчил илрээгүй байна.

4.5.2 Өмнөх аудитын мөрөөр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үр дүн

Өмнөх оны санхүүгийн тайлангийн аудитаар 151.1 сая төгрөгийн алдаа зөрчилд албан шаардлага, 118.1 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 4 зөвлөмж өгөгдсөнийг биелүүлж ажилласан байна.

Хүснэгт 14. Төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт

/сая төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Өмнөх аудитын үзүүлэлт		Биелэлт		
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Хувь
Акт					
Албан шаардлага	5	151.1	5	151.1	100.0
Зөвлөмж	4	118.1	4	118.1	100.0
Нийт дүн	9	269.2	9	269.2	100.0

Эх сурвалж: Аймгийн ТЕЗ-ийн 2021, 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

4.6 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал

1. Аймгийн ТЕЗ-ийн 2022 оны санхүүгийн тайланд нэгтгэгдсэн орон нутгийн өмчит 25 аж ахуйн нэгжээс үйл ажиллагааны үр дүнгээр 15 ОНӨААТҮГ нь тус бүр 0.2-1,722.2 сая төгрөгийн алдагдал хүлээж, өөрийгөө санхүүжүүлж чадахгүй байгаа бөгөөд үйл ажиллагаа явуулах тусам авлага, өр төлбөр, алдагдлын хэмжээ нэмэгдэж, үйл ажиллагаа явуулахад хүндрэлтэй болох, санхүүгийн эх үүсвэр дутагдах эрсдэлтэй байна.

Иймд орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд дүн шинжилгээ хийх, зохион байгуулалт, менежментийн өөрчлөлт хийх замаар үйлдвэрлэлийн үр дүнгээр өөрийгөө санхүүжүүлэн ажиллах нөхцөл боломжийг хэрэгжүүлсэн эсэхийг дараагийн аудитаар авч үзэх нь зүйтэй юм.

2. Сумдын дүнгээр Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээл тайлант оны эцэст 4,420.3 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй, үүнээс 2,353.4 сая төгрөгийн зээлийн хугацаа хэтэрсэн байна. Дараагийн аудитаар хугацаа хэтэрсэн зээлийг барагдуулах талаар үр нөлөө бүхий арга хэмжээ авч, хэрэгжүүлсэн эсэхийг авч үзэх шаардлагатай.

5. АУДИТЫН ИЛРҮҮЛЭЛТ

Аудитаар нийт 68.3 сая төгрөгийн залруулагдаагүй алдаа илэрснийг 2023 оны эхний хагас жилийн санхүүгийн тайланд залруулах зөвлөмж өглөө. Үүнд:

- Тохилог хараа ААТҮГ нь Мандал энерго ОНӨААТҮГ-т өгөх 3.2 сая төгрөгийн өр төлбөрийг санхүүгийн тайланд тусгаагүй, Мандал сүлжээ ХХК-д өгөх 25.0 сая төгрөгийн өр төлбөр нь бодит бус буюу нягтлан бодогчийн алдаанаас шалтгаалан үнэ төлбөргүй ирсэн гэрэлтүүлгийн толгойг өглөгөөр тусгаж бүртгэснээс үлдэгдлээр тайлагнагдсан,
- Цагаан эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ нь 39.4 сая төгрөгийн бараа материалыг дансны ангилал бүртгэсэн, 0.7 сая төгрөгийн үндсэн хөрөнгийг бараа материалын дансанд бүртгэсэн.

Өгсөн зөвлөмж: 2023 оны эхний хагас жилийн санхүүгийн тайланд залруулах.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд 17 сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагч, 87 төсвийн байгууллага, 25 орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгж зэрэг нийт 129 байгууллагын санхүүгийн тайлан нэгтгэгдсэн байна.

Аудитад хамрагдсан 129 санхүүгийн тайлангаас төсөв, санхүүжилт, хамрах хүрээ, аймгийн ТЕЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд үзүүлэх нөлөө харьцангуй багатай 97 санхүүгийн тайланг түүвэрт хамруулж, 32 санхүүгийн тайланд бие даасан дүгнэлт хүргүүллээ. Үүнд:

- 19 байгууллагын санхүүгийн тайланд “Өөрчлөлтгүй”,
- 13 байгууллагын санхүүгийн тайланд “Хязгаарлалттай” санал дүгнэлт өгсөн болно.

Хүснэгт 15. Хязгаарлалттай санал дүгнэлт өгсөн байгууллагууд:

№	Байгууллагын нэрс	№	Байгууллагын нэрс
1	Алтанбулаг сумын ТТЗ	8	Гавшгай ус ОНӨААТҮГ
2	Ерөө сумын ТТЗ	9	Өргөн Сэлэнгэ үйлчилгээ ААТҮГ
3	Сүхбаатар сумын ТТЗ	10	Сэлэнгэ энерго ОНӨААТҮГ
4	Түшиг сумын ТТЗ	11	Сэлэнгэ Цэнгэг Ус ОНӨААТҮГ
5	Шаамар сумын ТТЗ	12	Туулын хишиг ОНӨААТҮГ
6	Аймгийн ИТХ	13	Цант Орхон ОНӨААТҮГ
7	Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын алба		

Эх сурвалж: Сэлэнгэ аймаг дахь ТАГ-ын Санхүүгийн тайлангийн аудитын нэгтгэл

Аймгийн ТЕЗ, түүний харьяа байгууллагуудын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудит:

Аудитаар нийт **11,899.7** сая төгрөгийн алдаа, зөрчил илрүүлснээс **6,497.4** сая төгрөгийн алдааг залруулж, **90.8** сая төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн акт тогтоон, **3,689.3** сая төгрөгийн зөрчилд албан шаардлага, 27 албан тушаалтанд сахилгын

шийтгэл ногдуулах санал хүргүүлж, **1,622.2** сая төгрөгийн алдаа, зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх зөвлөмж өглөө.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитаар 3,541.0 сая төгрөгийн зөрчилд 7 албан шаардлага, 9 албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл ногдуулах санал, 709.3 сая төгрөгийн зөрчилд 18 зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

Үүнээс:

1. Бие даасан дүгнэлт өгсөн төсвийн шууд захирагчийн санхүүгийн тайлангийн аудитаар:

ТЕЗ-ийн харьяа 6 шууд захирагчийн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд дүгнэлт гаргаснаас 4 санхүүгийн тайланд “Өөрчлөлтгүй”, аймгийн ИТХ, Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын алба зэрэг 2 байгууллагын санхүүгийн тайланд “Хязгаарлалттай” дүгнэлт өгсөн.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар нийт **263.2** сая төгрөгийн алдаа, зөрчил илрүүлснээс **80.0** сая төгрөгийн алдааг залруулж, **1.6** сая төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн акт тогтоон, **167.5** сая төгрөгийн зөрчилд албан шаардлага, 2 албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл ногдуулах санал, **14.1** сая төгрөгийн алдаа, зөрчилд зөвлөмж өглөө.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитаар 310.6 сая төгрөгийн 3 зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

2. Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн аудитаар:

Аймгийн ТЕЗ-ийн харьяа 17 сумын ТТЗ-ийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийж дүгнэлт гаргаснаас 12 сумын ТТЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд “Өөрчлөлтгүй”, Алтанбулаг, Ерөө, Сүхбаатар, Түшиг, Шаамар зэрэг 5 сумын ТТЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд “Хязгаарлалттай” дүгнэлт өгсөн.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар нийт **3,403.7** сая төгрөгийн алдаа, зөрчил илрүүлснээс **815.8** сая төгрөгийн алдааг аудитын явцад залруулж, **37.4** сая төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн акт, **1,346.1** сая төгрөгийн зөрчилд албан шаардлага, 20 албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл ногдуулах санал, **1,204.3** сая төгрөгийн алдаа, зөрчилд зөвлөмж өглөө.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитаар 298.6 сая төгрөгийн зөрчилд 4 албан шаардлага, 6 албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл ногдуулах санал, 398.7 сая төгрөгийн зөрчилд 15 зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

3. Бие даасан дүгнэлт өгсөн ОНӨААТҮГ-ын санхүүгийн тайлангийн аудитаар:

Аймгийн ТЕЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд нэгтгэгдэж, бие даасан дүгнэлт өгсөн 9 ААТҮГ-аас 3 санхүүгийн тайланд “Өөрчлөлтгүй”, 6 санхүүгийн тайланд “Хязгаарлалттай” дүгнэлт өгсөн.

Аудитаар нийт 7,913.6 сая төгрөгийн алдаа, зөрчил илрүүлснээс 5,601.6 сая төгрөгийн алдааг залруулж, 39.7 сая төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн акт тогтоон, 1,995.7 сая төгрөгийн зөрчилд албан шаардлага, 276.6 сая төгрөгийн алдаа, зөрчилд зөвлөмж өглөө.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитаар 2 албан шаардлага, 2 албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл ногдуулах санал хүргүүлсэн байна.

4. Аймгийн ТЕЗ-ийн түвшний санхүүгийн тайлангийн аудитаар:

Аймгийн ТЕЗ-ийн түвшний санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн аудитаар нийт 319.2 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илрүүлснээс 12.1 сая төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоон, 180.0 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгах албан шаардлага, 5 албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл ногдуулах санал, 127.1 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх, нягтлан бодох бүртгэлийн алдааг 2023 оны эхний хагас жилийн санхүүгийн тайланд залруулах зэрэг зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

5.1 Төлбөрийн акт:

1. ТЕЗ-ийн санхүүгийн тайланд нэгтгэгдсэн боловч бие даан дүгнэлт гаргалгүйгээр түүвэрт хамрагдсан дараах ААТҮГ-ууд холбогдох албан тушаалтны шийдвэргүйгээр нэмэгдэл цалин, урамшуулал олгосон буюу цалингийн урьдчилгааг суутган тооцоогүй зэрэг нийт 12.1 сая төгрөгийн зөрчил илэрсэн. Үүнд:

- Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ-ын захирал Д.Ганцэцэгт холбогдох албан тушаалтны шийдвэргүйгээр 2.1 сая төгрөгийн урамшуулал олгож, цалингийн урьдчилгаа 0.5 сая төгрөгийг суутгаагүй,
- Тус ААТҮГ-ын нягтлан бодогч Ц.Ариунзулыг үндэслэлгүйгээр ажлаас чөлөөлөгдсөн гэх шүүхийн шийдвэрийн дагуу байгууллагаас 8.0 сая төгрөгийн хохирол барагдуулсан,
- Тохилог хараа ААТҮГ нь дарга Э.Баярхүүгийн цалингийн цалингийн урьдчилгаа гэх үндэслэлээр 0.3 сая төгрөг илүү, бусад 10 ажилтнаас 1.2 сая төгрөгийн урьдчилгаа дутуу суутгасан.

Эдгээр нь Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.1 дэх “Төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах”, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1 дэх “Анхан шатны баримт нь нягтлан бодох бүртгэл хөтлөх, санхүүгийн тайлан, мэдээллийг үнэн зөв гаргах үндэслэл болно”, 20 дугаар зүйлийн 20.2.5 дахь “дансны өглөг, авлага ба төлбөрийн

тооцоог хянах, ажил, гүйлгээг гарахаас нь өмнө хянан, баталгаажуулах” гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Илүү, дутуу олгосон цалинг нөхөн тооцож, барагдуулах төлбөрийн акт тогтоов.

5.2 Албан шаардлага:

ЗДНХ:

1. Тус батлагдсан төсвөөс жил бүр тогтмол гардаг, урьдчилан төлөвлөх боломжтой, аймгийн ЗДТГ-ын болон бусад байгууллагын урсгал төсөвт тусган хэрэгжүүлэх боломжтой **139.0** сая төгрөгийн дараах арга хэмжээнүүдийг санхүүжүүлсэн байна. Үүнд:

- Цэрэг татлага, дүйцүүлэх албаны зардалд 39.9 сая төгрөг,
- Удирдах ажилтны зөвлөгөөн, сумдад ажиллах ажлын хэсгийн зардалд 62.0 сая төгрөг,
- Алтанбулаг боомтын зам засварын ажилд зориулан Хилийн цэргийн 101 дүгээр ангид 3.8 сая төгрөг,
- Сүхбаатар сумын хог цэвэрлэгээнд 30.0 сая төгрөг,
- ЗДТГ-ын ажилчдад эмийн багц авахад 1.1 сая төгрөг,
- Хилийн цэргийн 0243 дүгээр ангид 2.2 сая төгрөг,

Эдгээр нь Сангийн сайдын 2021 оны 61 дүгээр тушаалаар баталсан "Засаг даргын нөөц хөрөнгийн зориулалт, зарцуулалтын нийтлэг журам"-ын 2.1 дэх "Нөөц хөрөнгийг дор дурдсан арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд зориулна: 2.1.5: "... урьдчилан төлөвлөж, төсөвт тусгах боломжгүй байсан нэг удаагийн шинжтэй арга хэмжээ" гэсэн заалтыг зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Урьдчилан төлөвлөх боломжтой арга хэмжээг ЗДНХ-ийн зардлаас санхүүжүүлэхгүй байх албан шаардлага хүргүүлэв.

2. Дараах ААТҮГ-ууд нь худалдан авах ажиллагааг хуулийн дагуу зохион байгуулаагүй бусдад хандив тусламж үзүүлсэн болон бэлэн мөнгөний зарцуулалттай холбоотой нийт **41.0 сая** төгрөгийн зөрчил гаргасан байна. Үүнд:

- Хүдэр Ойн анги ААТҮГ нь шууд худалдан авах босго үнээс давсан 24.0 сая төгрөгийн өртөг бүхий "Тарьц суулгац худалдан авах" төсөл арга хэмжээг шууд худалдан авах аргаар гүйцэтгэсэн бөгөөд бусдад 0.5 сая төгрөгийн хандив тусламж үзүүлсэн,
- Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ нь 16.5 сая төгрөгийн бэлэн мөнгөний гүйлгээг байгууллагын бус нярвын хувийн харилцах дансаар дамжуулан гүйцэтгэсэн.

Эдгээр нь Төсвийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.10 дахь "Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд хандив, тусламж өгөхийг хориглоно." ТБОНӨХБАУХА тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4 дэх "Тендер шалгаруулалтын журмыг сонгохдоо тухайн бараа, ажил, үйлчилгээний нийт төсөвт өртгийг

үндэслэл болгоно.” гэсэн заалтууд Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1, 20 дугаар зүйлийн 20.2.3 дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй ажиллах албан шаардлага хүргүүлэх.

3. Орхонтуул сумын Засаг дарга П.Батбаатар, Сүхбаатар сумын Засаг дарга Т.Пүрэвсүрэн, Шаамар сумын Засаг дарга Ф.Серикбол, Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ-ын захирал Д.Ганцэцэг, Хүдэр Ойн анги ААТҮГ-ын дарга Г.Тайванбаатар нар нь албан үүргээ хангалтгүй биелүүлж, албан тушаалын бүрэн эрхээ хэтрүүлсэн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Төрийн аудитын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1 дэх “Энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан этгээд, ... **албан үүргээ биелүүлээгүй, албан тушаалын бүрэн эрхээ хэтрүүлсэн нь аудитаар илэрсэн бол тухайн албан хаагчид сахилгын шийтгэл ногдуулах үндэслэл болно**” гэсэн заалтын дагуу сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага хүргүүлэв.

5.2 Зөвлөмж

Цаашид анхаарвал зохих асуудлыг тэргүүлэх ач холбогдлын дарааллаар эрэмбэлэн харуулав. Үүнд:

1. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичигтэй холбоотой асуудал:

1.1. Илрүүлэлт: Төгөлдөр Ерөө, Хүдэр тохижилт, Баянгол сувилал, Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ-ууд нь аймгийн Засаг даргын 2021 оны А/58 дугаар захирамжаар баталсан “Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг”-ийг мөрдөөгүй байна.

Энэ нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.2 дахь “*Аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлага нь нягтлан бодох бүртгэлийн хууль тогтоомж, стандарт, дүрэм, журам, зааварт нийцүүлэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичгийг баталж, мөрдөж ажиллана.*”, аймгийн Засаг даргын 2021 оны А/58 дугаар тушаалын 2 дахь “*Бодлогын баримт бичгүүдийг мөрдөж ажиллахыг бүх сумдын төрийн сан, төр, төсвийн болон хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж байгууллагууд, санхүүгийн ажилтнуудад үүрэг болгосугай*” гэж заасныг тус тус зөрчсөн байна.

1.2. Өгсөн зөвлөмж: Бүртгэлийн үйл ажиллагаанд дээрх Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичгийн мөрдөх замаар холбогдох хууль, стандартыг хэрэгжүүлэх.

2. Анхан шатны баримтын бүрдэлтэй холбоотой асуудал:

2.1. Илрүүлэлт: Дараах байгууллагууд анхан шатны баримтыг бүрэн бүрдүүлэлгүйгээр нийт **58.8** сая төгрөгийн ажил гүйлгээг гүйцэтгэж, бүртгэл тайланд тусгасан байна. Үүнд:

- Аймгийн ЗДНХ- 19.1 сая төгрөг,
- Төгөлдөр Ерөө ААТҮГ- 7.1 сая төгрөг,
- Хүдэр Ойн анги ААТҮГ-9.2 сая төгрөг,
- Тохилог хараа ААТҮГ-5.3 сая төгрөг,
- Баянгол сувилал ААТҮГ-1.8 сая төгрөг.
- Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ- 8.5 сая төгрөг,
- Илдэн бүрэн ААТҮГ-6.8 сая төгрөг,
- Мандах Зэлтэр 1.0 сая төгрөг.

Энэ нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1 дэх “Анхан шатны баримт нь нягтлан бодох бүртгэл хөтлөх, санхүүгийн тайлан, мэдээллийг үнэн зөв гаргах үндэслэл болно”, 13.7 дахь “Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил, гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно” гэсэн заалтуудыг зөрчсөн байна.

2.2. Өгсөн зөвлөмж: Анхан шатны баримтын бүрдлийг бүрэн хангасны үндсэн дээр ажил гүйлгээг гүйцэтгэж, бүртгэл тайланд тусгаж байх.

3. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн тайлагнал, хөрөнгө захиран зарцуулахтай холбоотой гаргасан шийдвэр, дотоод хяналт шалгалттай холбоотой асуудал

3.1.1 Илрүүлэлт: Төсвийн гүйцэтгэл, нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг бүрэлдэхүүн хэсгээр иж бүрэн бэлтгээгүй байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 54 дүгээр зүйлийн 54.5-д “Төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан нь дараах бүрэлдэхүүн хэсэгтэй байна: 54.5.4 “хөтөлбөр, арга хэмжээнд зарцуулсан төсөв, хүрсэн үр дүн, түүний танилцуулга”, 54.5.5 “нэмэлт төсвийн гүйцэтгэл, түүний танилцуулга” гэж заасныг зөрчсөн байна.

3.1.2. Өгсөн зөвлөмж: Төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг иж бүрэн, үнэн зөв бэлтгэн гаргах.

3.2.1. Илрүүлэлт: Аймгийн Засаг даргын 2022 оны 08 дугаар сарын 05-ны өдрийн Б/29 дүгээр захирамжаар 2021 оны санхүүгийн тайланг “Зөрчилгүй” дүгнүүлсэн гэх үндэслэлээр аймгийн ерөнхий нягтлан бодогч 1, сумдын Санхүүгийн албаны дарга 7, төсвийн байгууллагын нягтлан бодогч 4 зэрэг нийт 12 албан тушаалтны сарын үндсэн цалинг 1.5 дахин нэмэгдүүлж олгох шийдвэр гаргасан байна.

Энэ нь төрийн албан хаагчдын улирлын ажлын мөнгөн урамшуулалтай давхардуулан, 1 ажлын үр дүнгээр урамшуулал давхардуулан олгох, төсвийг арвилан хэмнэлтгүй зарцуулах эрсдэлийг үүсгэж байгаа бөгөөд Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.1 дэх “Төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах”, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1

дэх "Төсвийн байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдэд дараах зүйлсийг хориглоно", 15.1.3: "Хууль тогтоомжид зааснаас өөр хэлбэрээр тэтгэмж, шагнал, урамшуулал, дэмжлэг олгох" гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна

3.2.2 Өгсөн зөвлөмж: Төсвийг арвилан хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах, нэг ажлын үр дүнгээр урамшууллыг давхардуулан олгохгүй байх.

3.3.1 Илрүүлэлт: Хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, төсвийн хөрөнгө, өр төлбөр, орлого, зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт шалгалт хийх, үнэлэлт дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангах зорилго бүхий Санхүүгийн хяналт, аудитын албаны үйл ажиллагаа, хяналт шалгалтын үр нөлөө хангалтгүй байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.3, Сангийн сайдын 2015 оны 483 дугаар тогтоолоор баталсан "Дотоод аудитын дүрэм"-ийн 2.1 дэх заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

3.3.2 Өгсөн зөвлөмж: Аймгийн ТЕЗ-ийн Санхүүгийн хяналт, аудитын албаны үйл ажиллагаа, хяналт шалгалтын үр нөлөөг сайжруулах арга хэмжээ авах замаар орон нутгийн төсвийн орлого, зарлага, хөрөнгийн зарцуулалтад оршиж буй алдаа, зөрчлийг арилгах.

Дээрх зөвлөмжийн биелэлтийг Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2023 оны 06 дугаар сарын 20-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

Аудитын явцад бидэнтэй хамтран ажилласан холбогдох ажилтнуудад талархал илэрхийлье.

6. АУДИТААР ИЛЭРСЭН БУРУУ ИЛЭРХИЙЛЛИЙН НЭГТГЭЛ

Санхүүгийн тайлангийн аудитын алдааны нэгтгэл

Байгууллагын нэр	Нийт алдаа		Мэдээллийг тусгахгүй орхигдуулсан		Буруу тусган илэрхийлсэн		Үүнээс				Зөвлөмж	
							Залруулсан		Залруулаагүй			
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
Тохилог хараа ААТҮГ	2	28.2			2	28.2			2	28.2	2	28.2
Цагаан эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ	2	40.1			2	40.1			2	40.1	2	40.1
Дүн	4	68.3			4	68.3			4	68.3	4	68.3

Санхүүгийн тайлангийн аудитын зөрчлийн нэгтгэл

Байгууллагын нэр	Нийт зөрчил		Үүнээс									
			Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж		Хариуцлага тооцуулах албан шаардлага		Хууль, хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудал	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Албан тушаалтны тоо	Тоо	Дүн
Цагаан-Эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ	4.0	35.6	1.0	10.6	1.0	16.5	2.0	8.5				
Тохилог хараа ААТҮГ	2.0	6.8	1.0	1.5			1.0	5.3				
Хүдэр тохижилт ОНӨААТҮГ	1.0	-					1.0					
Төгөлдөр Ерөө ӨНӨААТҮГ	2.0	7.1					2.0	7.1				
Хүдэр Ойн анги ААТҮГ	2.0	33.7			1.0	24.5	1.0	9.2				
Илдэнбүрэн ААТҮГ	1.0	6.8					1.0	6.8				

Баянгол сувилал ААТҮГ	2.0	1.8					2.0	1.8				
Мандах Зэлтэр ААТҮГ	1.0	1.0					1.0	1.0				
Аймгийн ТЕЗ	6.0	158.1			1.0	139.0	4.0	19.1	1.0	5.0		
Дүн	21.0	250.9	2.0	12.1	3.0	180.0	15.0	58.8	1.0	5.0	-	-

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

/сая төгрөгөөр/

Байгууллагын нэр	Нийт зөрчил		Үүнээс					
			Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой зөрчил								
Аймгийн ТЕЗ 46 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн	1	-			1	-		
Мандах Зэлтэр ААТҮГ шилэн дансны нэгдсэн мэдээллийн санд цахим хаяг нээлгээгүй.	1	-			1	-		
Баянгол сувилал ААТҮГ шилэн дансны нэгдсэн мэдээллийн санд цахим хаяг нээлгээгүй.	1	-			1	-		
Төгөлдөр Ерөө ОНӨААТҮГ мэдээлбэл зохих 63 мэдээллийг хугацаа хоцроож, 2 мэдээллийг огт мэдээлээгүй.	1	-			1	-		
Цагааннуур тохижилт ААТҮГ мэдээлбэл зохих 133 мэдээллийг хугацаа хоцроосон.	1	-					1	-
Цагаан эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ мэдээлбэл зохих 9 мэдээллийг хугацаа хоцроосон.	1	-					1	-
Тохилог хараа ААТҮГ мэдээлбэл зохих 89 мэдээллийг хугацаа хоцроосон.	1	-			1	-		
Сэлэнгэ ҮЦСАА ОНӨААТҮГ мэдээлбэл зохих 23 мэдээллийг огт мэдээлээгүй, 48 мэдээллийг хугацаа хоцроосон.	1	-					1	-
Хүдэр тохижилт ОНӨААТҮГ 3 мэдээллийг огт байршуулаагүй, 8 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн.	1	-			1	-		

Хүдэр сумын Ойн анги ОНӨААТҮГ 3 мэдээллийг огт байршуулаагүй, 8 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн байна.	1	-					1	-
Дүн	10	-			6	-	4	-
Бусад хууль тогтоомжтой холбоотой зөрчил								
Аймгийн ОНХС	1	3,242.4			1	3,242.4		
Төгөлдөр Ерөө ОНӨААТҮГ	1	-			1	-		
Хүдэр тохижилт ОНӨААТҮГ	1	-			1	-		
Мандах зэлтэр ОНӨААТҮГ	1	-			1	-		
Баянгол сувилал ААТҮГ	1	-			1	-		
Дүн	5	3,242.4			5	3,242.4		
Нийт дүн	15	3,242.4			11	3,242.4	4	

Авлага, өр төлбөрийн данстай холбоотой зөрчлийн нэгтгэл

/сая төгрөг/

д/д	Байгууллагын нэр	Зөрчлийн утга			Нийт зөрчлийн дүн
		Төсвийг зохистой удирдаагүй, төлбөр тооцоог урьдчилан хянаагүйгээс авлага үүсгэсэн	Төсвийг зохистой удирдаагүйгээс өр төлбөр үүсгэсэн	Өмнөх оны санхүүгийн тайланд өр төлбөрийг тусгалгүйгээр тайлант оны төсвөөс төлж барагдуулсан	
1	Аймгийн ЗДТГ	-	0.60	2.79	0.60
2	Аймгийн ИТХ	-	1.69	-	1.69
3	Баруунбүрэн сумын Орхоны бүсийн ойн анги	0.14	-	-	0.14
4	Бэлчир бүсийн сум дундын ойн анги	20.00	0.19	-	20.19
5	Ерөө сумын Бугант захирагчийн алба	-	-	4.97	-
6	Ерөө сумын Сумын ЗДТГ	1.49	-	0.42	1.49
7	Жавхлант сумын ЗДТГ	0.97	-	-	0.97
8	Жавхлант сумын ИТХ	0.19	-	-	0.19
9	Зүүнбүрэн сумын ЗДТГ	-	4.78	-	4.78
10	Орон нутгийн өмчийн газар	0.47	0.04	-	0.51
11	Орхонтуул сумын ЗДТГ	0.60	0.33	-	0.93
12	Орхонтуул сумын ИТХ	1.54	-	-	1.54
13	Сайхан сумын ИТХ	0.27	-	-	0.27
14	Сант сумын ЗДТГ	0.40	-	-	0.40
15	Сүхбаатар сумын ЗДТГ	0.85	0.11	-	0.96
16	Сүхбаатар сумын ИТХ	-	0.68	-	0.68
17	Сэлэнгэ бүсийн сум дундын ойн анги	1.99	-	-	1.99
18	Хушаат сумын ЗДТГ	0.37	-	-	0.37
19	Хушаат сумын Орон нутгийн хөгжлийн сан	0.88	-	-	0.88
20	Хүдэр сумын ЗДТГ	-	4.03	-	4.03
21	Хүдэр сумын ИТХ	-	5.05	-	5.05
22	Шаамар сумын ИТХ	0.89	-	-	0.89
23	Гавшгай ус ОНӨААТҮГ	-	-	1.13	-
	Нийт дүн	31.04	17.50	9.32	48.54

Зардлын данстай холбоотой зөрчлийн нэгтгэл

/сая төгрөг/

MIOA0005 9055436

д/д	Байгууллагын нэр	Зөрчлийн утга				Нийт зөрчлийн дүн
		Цалин, нэмэгдэл, урамшил, тэтгэмжийг зөрүүтэй тооцож олгосон.	Нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг зөрүүтэй тооцож олгосон.	Дээд шатны төсвийн захирагчийн зөвшөөрөлгүйгээр зардлын бүлэг хооронд гүйлгэн зарцуулсан.	Төсвийг зориулалтын дагуу зарцуулаагүй.	
1	Алтанбулаг сумын ИТХ	-	-	-	0.90	0.90
2	Алтанбулаг сумын ЗДТГ	0.97	-	-	-	0.97
3	Баруунбүрэн сумын ИТХ	-	-	-	1.00	1.00
4	Баруунбүрэн сумын ЗДТГ	-	-	9.95	2.00	11.95
5	Баруунбүрэн сумын Орхоны бүсийн ойн анги	0.45	-	-	-	0.45
6	Баянгол сумын ИТХ	2.37	-	-	-	2.37
7	Баянгол сумын ЗДТГ	3.60	-	-	-	3.60
8	Ерөө сумын Засаг дарга	-	-	-	28.11	28.11
9	Ерөө сумын Сумын ИТХ	-	-	-	-	-
10	Ерөө сумын Сумын ЗДТГ	-	-	-	-	-
11	Ерөө сумын Бугант захирагчийн алба	-	-	-	5.40	5.40
12	Жавхлант сумын ИТХ	-	-	2.04	-	2.04
13	Жавхлант сумын ЗДТГ	-	-	-	-	-
14	Зүүнбүрэн сумын ИТХ	-	-	-	1.97	1.97
15	Зүүнбүрэн сумын ЗДТГ	-	-	-	1.09	1.09
16	Мандал сумын Засаг дарга	5.57	-	-	-	5.57
17	Мандал сумын ИТХ	0.63	-	24.61	-	25.24
18	Мандал сумын ЗДТГ	-	-	15.02	-	15.02
19	Мандал сумын Хэрх захирагчийн алба	-	-	0.54	-	0.54
20	Орхон сумын ИТХ	-	-	-	2.54	2.54
21	Орхон сумын ЗДТГ	-	2.55	-	-	2.55
22	Орхонтуул сумын Засаг дарга	0.70	6.27	-	-	6.97
23	Орхонтуул сумын ИТХ	-	-	-	-	-
24	Орхонтуул сумын ЗДТГ	0.91	-	-	-	0.91
25	Сайхан сумын ИТХ	-	-	-	0.75	0.75
26	Сайхан сумын ЗДТГ	0.28	-	-	1.58	1.86
27	Сант сумын ИТХ	-	-	0.51	-	0.51
28	Сант сумын ЗДТГ	0.73	-	2.38	-	3.11
29	Сүхбаатар сумын ИТХ	-	-	-	-	-
30	Сүхбаатар сумын ЗДТГ	-	-	-	-	-
31	Түшиг сумын ИТХ	-	-	-	-	-
32	Түшиг сумын ЗДТГ	-	-	-	25.59	25.59
33	Хушаат сумын Орон нутгийн хөгжлийн сан	0.29	-	-	3.88	4.18
34	Хүдэр сумын ИТХ	0.65	-	0.31	-	0.96
35	Хүдэр сумын ЗДТГ	-	-	6.69	1.65	8.34
36	Цагааннуур сумын ЗДТГ	0.86	-	-	-	0.86
37	Шаамар сумын ЗДТГ	1.98	-	-	0.60	2.58
38	Аймгийн ИТХ	1.20	-	2.18	-	3.38
39	Аймгийн ЗДТГ	-	-	11.05	-	11.05
40	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар	0.55	-	-	-	0.55
41	Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын алба	5.10	-	-	-	5.10
42	Өргөн Сэлэнгэ үйлчилгээ ААТҮГ	-	-	-	66.09	66.09
44	Сэлэнгэ энерго ОНӨААТҮГ	8.24	-	-	-	8.24

45	Сэлэнгэ Цэнгэг Ус ОНӨААТҮГ	2.85	-	-	-	2.85
46	Цант Орхон ОНӨААТҮГ	26.59	-	-	-	26.59
47	Туулын хишиг ОНӨААТҮГ	1.17	-	-	-	1.17
48	Гавшгай ус ОНӨААТҮГ	10.84	-	-	0.18	11.02
	Нийт дүн	76.53	8.82	75.27	143.35	303.97

**Аймгийн ТЕЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд материаллагаар
тооцсон зөрчлийн нэгтгэл**

4317143998

/сая төгрөг/ 055436

д/д	Данс	Аудитын илрүүлэлт	Мөнгөн дүн
1		Шаамар сумын ЗДТГ нь 10.4 сая төгрөгийн, Хушаат сумын ЗДТГ нь 4.1 сая төгрөгийн бэлэн мөнгөний тайлан гаргаагүй.	14.50
2	Мөнгөн хөрөнгө	Цагаан эрэг тохижилт үйлчилгээ ААТҮГ нь 16.5 сая төгрөгийн бэлэн мөнгөний гүйлгээг байгууллагын бус нярвын хувийн харилцах дансаар дамжуулж гүйцэтгэсэн.	16.50
3		Төсвийг зохистой удирдаагүй, төлбөр тооцоог урьдчилан хянаагүйн улмаас 15 байгууллага авлага үүсгэсэн.	31.00
4	Авлага	"Сэлэнгэ Цэнгэг Ус" ОНӨААТҮГ авлагын үлдэгдлийг тооцоо нийлж баталгаажуулаагүй, авлага үүсгэснийг бүртгэл тайланд тусгаагүй байна.	26.60
5	Үндсэн хөрөнгө	Шаамар сумын ЗДТГ, ИТХ, Гавшгай ус ААТҮГ нь жилийн эцсийн хөрөнгийн тооллого хийж, үр дүнг баталгаажуулаагүй, Сайхан сумын Хот тохижилтын газар нь байгууллагын нярав, нягтлан бодогч нар солигдох үед эд хөрөнгийн тооллого хийж, хөрөнгийн үлдэгдлийг баталгаажуулаагүй байна.	-
6		Төсвийг зохистой удирдаагүй, төлбөр тооцоог урьдчилан хянаагүйн улмаас 10 байгууллага өр төлбөр үүсгэсэн.	17.50
7	Өр төлбөр	4 байгууллага өмнөх оны санхүүгийн тайланд тусгагдаагүй өр төлбөрийг тайлант оны төсвөөс төлж барагдуулсан.	9.30
8		Сэлэнгэ орон сууц ОНӨААТҮГ нь төрийн албан хаагчтай байгуулсан орон сууц захиалгаар барих гэрээний үүргийн биелэлтийн дагуу төвлөрүүлэх орлогыг дутуу төвлөрүүлсэн,	45.10
9	Орлогын данс	Нийгмийн хариуцлагын гэрээний хүрээнд Түшиг суманд Шар нарст ХХК-иас өгсөн хандив, тусламжийг ОНХС-д бус "Мандах зэлтэр тохижилт үйлчилгээ" ААТҮГ-ын дансанд төвлөрүүлж, зарцуулсан.	36.7
10		Бугант тосгоны Захирагчийн алба нь орон сууц худалдан борлуулсны орлогыг төрийн сангийн дансанд тушаалгүйгээр, нярвын хувийн харилцах дансанд төвлөрүүлж, зарцуулсан.	33.0
11		Аймгийн ЗДНХ-ийн батлагдсан төсвөөс жил бүр тогтмол гардаг, урьдчилан төлөвлөх боломжтой, аймгийн ЗДТГ-ын болон бусад байгууллагын урсгал төсөвт тусган хэрэгжүүлэх боломжтой арга хэмжээнүүдийг санхүүжүүлсэн байна.	139.0
12		ТЕЗ-ийн санхүүгийн тайланд нэгтгэгдсэн боловч бие даан дүгнэлт гаргалгүйгээр түүвэрт хамрагдсан дараах ААТҮГ-ууд холбогдох албан тушаалтны шийдвэргүйгээр нэмэгдэл цалин, урамшуулал олгосон буюу цалингийн урьдчилгааг суутган тооцоогүй зэрэг нийт 12.1 сая төгрөгийн зөрчил илэрсэн.	12.1
13		Хүдэр Ойн анги ААТҮГ нь шууд худалдан авах босго үнээс давсан 24.0 сая төгрөгийн өртөг бүхий "Тарьц суулгац худалдан авах" төсөл арга хэмжээг шууд худалдан авах аргаар гүйцэтгэсэн бөгөөд бусдад 0.5 сая төгрөгийн хандив тусламж үзүүлсэн,	24.5
14		Цалин, урамшуулал, нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг зөрүүтэй тооцож олгосон,	85.3
15	Зардлын данс	27 байгууллага батлагдсан төсвийг зориулалт бусаар зарцуулсан,	218.6

16	Сүхбаатар сум тайлант оны 06 дугаар сард хийсэн төсвийн тодотголоор “Өргөн Сэлэнгэ үйлчилгээ” ААТҮГ-т хуулийн дагуу санхүүжүүлэх гэрэлтүүлэг, нийтийн тээврийн санхүүжилтээс бусад буюу гэрэлт хөшөөний засвар, олон улсын худалдааны төвийн дээврийн засвар, кондейшн худалдан авах зэрэг хөрөнгө оруулалтын шинж чанартай зардлыг хөрөнгө оруулалтын бус урсгал зардалд тусган шилжүүлсэн санхүүжилтээс 66.1 сая төгрөгийг зориулалт бусаар зарцуулсан,	66.1
17	Ерөө сум холбогдох байгууллагын хүсэлтгүйгээр ЗДТГ болон улсын төсөвт байгууллагуудын тогтмол зардлаас байгаль орчныг хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардалд 70.0 сая төгрөгийн зохицуулалт хийж /Хяналтын 4 пост ажиллах, цагдаагийн албан хаагчдын томилолт, шатахууны зардал/, улсын төсөвт байгууллага болох аймгийн Цагдаагийн газрын нэмэлт санхүүжилтийн дансанд шилжүүлсэн боловч зарцуулалтыг нотлох анхан шатны гүйцэтгэлийн баримт материалыг бүрдүүлээгүй,	70.0
18	Хөрөнгө оруулалтын арга хэмжээний зардлыг илүү шилжүүлсэн.	19.3
	Дүн	865.1

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН
ЗАСАГ ДАРГА

213200 Сүхбаатар сум, Сэлэнгэ аймаг,
Утас/Факс: 7036-2223

2023.04.20 № 01/550
танай _____-ны № _____-т

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН
АУДИТЫН ГАЗАРТ

Сэлэнгэ аймгийн Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитын төсөлтэй танилцлаа.

Аудитын тайлантай холбоотой санал, тайлбаргүй бөгөөд аудитаар төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэн алдаа, зөрчлийг арилгах арга хэмжээг авч ажиллах болно.

НЛХАГВАДОРЖ

C:user/albanbichig2023/jijig tootA5

430800590

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗРЫН ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОРЫН ТУШААЛ**

2023 оны 04 сарын 20 өдөр

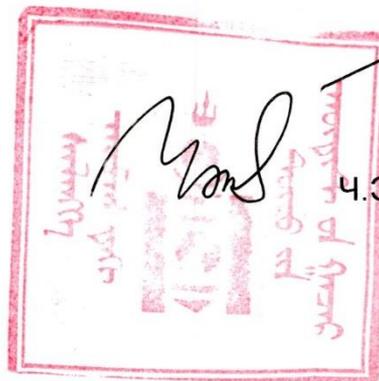
Дугаар А/04

Сүхбаатар сум

Аудитын тайлан баталгаажуулах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.4, 29 дүгээр зүйлийн 29.4 дэх заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. “Сэлэнгэ аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл”-д хийсэн аудитын тайланг баталгаажуулсугай.
2. Аудитын тайланг Үндэсний аудитын газар болон аймгийн ИТХ-ын дарга (Б.Нарантуяа), Засаг дарга (Н.Лхагвадорж) нарт тус тус хүргүүлсүгэй.
3. Аудитаар өгсөн төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авч, биелэлтийг тогтоосон хугацааны дотор ирүүлэхийг аймгийн Засаг дарга (Н.Лхагвадорж)-д зөвлөсүгэй
4. Аудитын ажлын болон нотлох баримтыг 2023 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор архивын нэгж болгон байгууллагын архивт хүлээлгэн өгөхийг аудитын баг (ахлах аудитор Т.Болор)-т үүрэг болгосугай.
5. Тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг аудитын менежер (Б.Батмөнх)-т даалгасугай.

Ч.ЭНХТУЯА